

כאמרו קרין לך את כל מורתי...
הוא היה שם כלום מורתי...
על כל מה שאתה עושה...
שאתה עושה לי את כל המצוות...
הוא היה שם כלום מורתי...
על כל מה שאתה עושה...
שאתה עושה לי את כל המצוות...

עלון שבועי

מראי מקומות לעיון בדרך היומי

בית מדרש גבוה לתורה
כולל הדף היומי
קרית ספר ת"ז
מיסודה של עמותת "משולי ערימת"
רחוב שאגת אריה 17/25
קרית ספר 71919 מודיעין עלית
ארץ ישראל

גליון מספר 421

לע"נ הר"ר צבי בהר"ר מרדכי והעיתו מרת רחל לאה בת הר"ר אברהם אליעזר ז"ל

בס"ד, ה חשוון התשע"ב. מסכת חולין דף קכט - דף קלה

רבא כששימש מעשה עץ שימש, שינויא בעלמא הוא, ולא סמכינן עלה.
(ז) תוס' ד"ה למה לי. תימה וכו' למה ליה לאוקמיה כר' מאיר הא מטמא טומאה חמורה אגב אביו ואין צריך לא הכשר וכו'. הרמב"ן תירץ, דכיון שאין סופו לטמא טומאה חמורה מחמת עצמו אלא אגב אביו, צריך למגע אביו. והתוס' הרא"ש תירץ, דבעינן קבלת טומאה כדי לטמאות אחר שתפקע ממנו טומאה חמורה. וכן תירץ הרש"ש, דכיון דפרחה מהבשר הטומאה החמורה בפרישתו מאביו, ממילא אזלה נמי הטומאה קלה, דכיון דבטל הסיבה בטל המסובב, אבל לר' מאיר קיבל הבשר טומאה ממש בעודו מחובר באבר אף בלא הכשר, ועל לכן אף שפרחה ממנו הטומאה חמורה, נשארה הטומאה קלה שקיבל ממקום אחר. והמהרש"א כתב, דבמאי דמשני בסמוך מעשה עץ שימש, מיתרצא נמי הך קושיא.
(ח) גמ', אמר ליה כששימש מעשה עץ שימש. משמע מהכא, דאי לאו טעמא דמעשה עץ שימש, לא הוה בעי הכשר, כיון דמטמא טומאה חמורה בתחילתו. וצריך עיון ממה שכתב רש"י לעיל (עג): בד"ה קמ"ל, דדוקא סופו לטמא טומאה חמורה, אבל היכא דתחילתו טמא טומאה חמורה ואין סופו לטמא טומאה חמורה. דמשמע, דבעינן שיהיה דוקא סופו מטמא טומאה חמורה ולא סגי בהא דתחילתו מטמא טומאה חמורה. וביותר קשה במה שפירש הכא בד"ה הרי מטמא, דמי שסופו לטמא טומאה חמורה כגון נבלת עוף טהור אין צריך הכשר, וכל שכן זה שכתב טימא. דמשמע דהיכא דטימא מתחילתו, עדיף טפי מהא דמטמא בסופו, ובוודאי שלא גרע. (ג.ו.א.).
(ט) רש"י ד"ה כששימש, בתוה"ד, שאין האבר מטמא כלום על ידי אותו בשר וכו'. לכאורה נראה לבאר, דודאי לא פליג אהה דאמר רבי לעיל (קכח:), דילפינן אבר מן החי מ"שרץ" דמה שרץ בשר גידים ועצמות אף כל וכו'. דהא דבעינן נמי בשר, לאו משום דמטמא מדין בשר, אלא דהתורה הקפידה שיהיה האבר מורכב מבשר גידים ועצמות, וכן מדויק בלשון רש"י דכתב, דנמנה עם הגידין והעצמות ליעשות אבר, והן כעץ. (ג.ו.א.).
(י) תוס' ד"ה טומאתה, תימה וכו' אמאי מותר להניחה בביתו. תירץ התוס' הרא"ש, דכיון שיחודה לשיבה לא גרע מביטול בלבו דמהני לענין שלא יעבור עליה ב"בל יראה ובל ימצא", וכדאמרינן בפסחים (ד:), דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי. ובהגהות היעב"ץ כתב, דיש לומר, דקסבר דאף שלא ירד לו תורת כלי, כיון שאינו ראוי לכלי ממש, מה שבטלה מתורת חמץ לא תלי באם נעשית כלי, אלא דעצם השימוש לשיבה הוה כחרכו קודם זמנו, ונפסל נמי ממאכל כלב, כיון שנתקשה כעץ.

דף קכט ע"א
(א) גמ', הא מני ר' מאיר היא דאמר טומאת בית הסתרים מטמא. הקשו התוס' לעיל (עב:). בד"ה אלא, היאך חלה אחר המחשבה טומאת אוכלין הקלה אטומאת אבר מן החי החמורה, הא שבע ליה טומאה. ותירצו, דטומאת אוכלין חמיר טפי, משום דראוי להצטרף עם פחות מכביצה אוכלין, אבל קודם שחישב עליהם לא היה ראוי להצטרף. ועוד תירצו בשם רבינו שמשון, דבדבר שהטומאה באה מגופו, לא אמרינן שבע ליה טומאה, וחיייל אפילו קל על חמורה.
(ב) גמ', שם. כתב בחידושי הרמב"ן, דהכא לא מוקמינן נמי כדמוקימין לעיל (עב:). דאתי נמי כר' יוסי, ובשעת פרישתן מאביהם מקבלין ממנו טומאה. משום דכיון שניטל הבשר מהאבר, נטהר האבר מלטמא, דהא בעינן בשר גידים ועצמות, וכדאמרינן לעיל (קכח:). וליכא. אמנם התוס' לעיל (עב:). בד"ה בשעת פרישתן כתבו, דדוחק לומר כן. ולכך תירצו, דבעי לאוקמי אף בנייתו בכל כוחו, דאינן מקבלין טומאה בשעת פרישה ממנו. ועוד כתב, דיש לומר, דאיירי בגוונא שחותך בסכין רחבה.
(ג) גמ', שם. הקשו התוס' לעיל (עג). בד"ה חיבורי אוכלים, אמאי לא משני, דלא הוי בית הסתרים, משום דעומד לחיתוך, וכל העומד ליחתך כמאן דחתוך דמי, דחיבורי אוכלים כמאן דמפרתי דמי ונגעי בהדדי. ותירץ, דלא אמרינן כמאן דמפרתי דמי, אלא היכא דעומד ליקצץ, כגון התם דאיירינן בגוונא דהאבר אסור והשאר מותר, אבל הכא גבי אבר מן החי דהכל אסור ואין עומד ליחתך, לא אמרינן כמאן דמפרתי דמו.
(ד) רש"י ד"ה רבי מאיר, בבהמה המקשה הוציא עובר את ידו. הקשה בהגהות הרד"ל, דמזקך מתינתין לא מוכח כלל דסבר ר' מאיר טומאת בית הסתרים, וכדאמרינן לעיל (עב:). דלא חשיב טומאת בית הסתרים, אי משום דמקבלין טומאה בשעת פרישתן מאביהן, או משום דכמאן דמפרתי דמי.
(ה) גמ', שני ליה לר' מאיר בין טומאה דבעיא הכשר וכו'. הקשה התוס' הרא"ש, מאי סלקא דעתך דר' אבא בר ממל דאיירי בלא הכשר, דמאי שנא מכל טומאות דבעו הכשר. ותירץ, דר' אבא בר ממל סבר, דכיון דמטמא טומאה חמורה, אינו צריך לא הכשר מים ולא הכשר שרץ, וכדמוכח בנדה (נא:).
(ו) גמ' דלמא בשחוכשר. כתב הרמב"ם (פ"ג מטומאת אוכלין ה"ה), דחישב עליו ואחר כך חתכו, אינו צריך הכשר מפני שמטמא טומאה חמורה כנבלה, וכל המטמא טומאה חמורה כנבלה אינו צריך הכשר. והשיג עליו הראב"ד (שם), דודאי בעי הכשר, משום דאין סופו לטמא טומאה חמורה, והא דהוה מטמא טומאה חמורה על גבי אביו, לא הוי אלא שימוש מעשה עץ. והכסף משנה (שם) כתב, דיש ליישב דהרמב"ם סבר כדאמר ליה רבה בר רב חנן לרבא, למה לי הכשר הרי מטמא טומאה חמורה אגב אביו, ואף דשני ליה

בתירא, דסבר דטומאתה מדאורייתא.

(יב) רש"י ד"ה מטמא טומאה חמורה, ואנן תנן כל שסופו לטמא טומאה חמורה אין צריך הכשר. ביאר המהרש"א, דבהנהו פירות דלעיל, גבי כיפת שאור, ותקרובת עבודה זרה, וחיבורי אוכלין, יש לפרש בפשיטות, דכיון דמתחילה אוכלין הוי, לא הוה סופן לטמא טומאה חמורה, וכמו בזרעים. אבל הכא גבי חלב, דמעולם לא היה אוכל, אלא שהיה בו טומאה חמורה דנבילה אגב כוליא, לא שייך למיפרך ביה אלא דלא ליבעי הכשר, וכהאי גוונא פרכינן נמי לעיל בסוגיין, גבי כזית בשר שחתכו מאבר מן החי דלמה לי הכשר, הרי מטמא טומאה חמורה וכו'.

דף קכט ע"ב

(יג) גמ', ודילמא טעמא דר' שמעון בהדיא אי כדרבא אי כדרכי יוחנן. הקשה הרמב"ן, אמאי לא מקשינן להדיא דר' יוחנן אדר' יוחנן, דהא רב אסי משמיה דר' יוחנן אמרה. וכתב, דיש לומר, דאמוראי נינהו ואלבא דר' יוחנן. עוד תירץ, דר' יוחנן לאו טעמיה דר' שמעון מפרש לעיל (קכו:), אלא טעמא דר' מאיר מפרש.

(יד) גמ', אמר ליה אמציעתא וכו' ר' שמעון אומר לא הוכשרו. הקשה הרמב"ן, דלמאי דסלקא דעתך דטעמא דר' שמעון דאמר לא הוכשרו, משום דהוי אוכל שאי אתה יכול להאכילו לאחרים, אמאי קתני לא הוכשרו, הוה ליה למיתני ר' שמעון מטהר. ותירץ, דאידי דקאמר תנא קמא הוכשרו, אמר איהו נמי לא הוכשרו.

(טו) גמ', אלא אבשר וכו' אמר רבי יוחנן מאי טעמא וכו' אוכל שאי אתה יכול להאכילו לאחרים וכו'. הקשה הרמב"ן, דהיכי קאמר ר' יוחנן אבשר, דחשיב אוכל שאי אתה יכול להאכילו לאחרים, הא ר' יוחנן גופיה יליף לעיל (קב:), איסור בשר מן החי, מהא דכתיב "ובשר בשדה טרפה", והאי קרא לישראל נאמר ולא לבני נח. ותירץ, דדוקא גבי ישראל לא מצינן למילף בשר מן החי, מהאי קרא דילפינן אבר מן החי, משום דהך קרא ד"לא תאכל הנפש עם הבשר" משמע לר' יוחנן דהוי דבר שהוא כנפש שאינו עושה חליפין כלל והיינו אבר, ולא בשר. וכמו דפירש רש"י (שם) בד"ה לא תאכל. אבל בהאי קרא דאסר אבר מן החי לבני נח, כתיב "אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו", דמשמע לא תאכל הבשר כשנפשו בו, ואפילו בשר מן החי במשמע.

(טז) רש"י ד"ה אלא לעולם, בתוה"ד, ור' שמעון מטהר וכו' וכל שכן דפליג ארישא כשהן מחוברין ומיהו קרא לא איצטריך וכו'. כתב המהרש"א, דאמציעתא לא בעי למימר דפליג ולא איצטריך קרא. משום דבמציעתא איירי בשחיטה וחשיב אוכל שאתה יכול לאוכלו על ידי שחיטה, דאין בהן אלא מצות פרוש. וכתב הלב אריה, דהא דאמרינן לעיל, דר' אסי א"ר יוחנן קאי אמציעתא, ואף על גב דנשחטה, משום דרב אשי סבירא ליה כדאמרינן לעיל (עג.), דללישנא קמא דר' יוחנן כולי עלמא סבירא להו דשחיטה עושה ניפול, ולהכי מיקרי אוכל שאי אתה יכול להאכילו לאחרים. וכתב, דהא דמסקינן השתא דקאי אסיפא, גמ' הוא דקאמר, ולהכי גרסינן "אלא", אבל רב אסי גופיה סבירא ליה דקאי אמציעתא, ומשום הכי גרסינן "אמר ליה".

(יז) מתני', האבר והבשר המדולדלין באדם טהורים. תמה הרש"ש, אמאי לא תנן נמי הכא, מטמאין טומאת אוכלין במקומן, כדקתני לעיל (קכו). גבי בהמה. וכתב, דיש לומר, משום דלא אפשר ליה למיתני בסיפא מת האדם הבשר צריך הכשר, כדקתני לעיל (קכו). גבי בהמה, משום דבטלה דעתו אצל כל אדם, ומשום הכי לא תני לה נמי ברישא.

(יח) רש"י ד"ה השתא דאתית, בתוה"ד, דתנא קמא סבר אי כרבי אליעזר דמטמא בבשר הפורש מאבר מן החי. הקשה המהרש"א, היאך שייך למימר דתנא קמא מטמא בבשר הפורש מאבר מן החי כרבי אליעזר, הא במתניתין

קתני מת האדם הבשר טהור, דהיינו בשר הפורש מאבר מן החי. ורש"י ד"ה מת האדם, נמי כתב, דבשר הפורש מן החי טהור וכרבי יהושע ור' נחוניא בן הקנה מיתוקמא וכו', דהיינו דלא כר' אליעזר דמטמא. וכתב, דדוחק לומר, דרישא דמת האדם הבשר טהור, ר' שמעון תני לה ולא תנא קמא, דאם כן, אמאי הדר ותני בסיפא, ר' שמעון מטהר בבשר הפורש מאבר מן החי, כיון דכבר קתני דמטהר ר' שמעון בבשר הפורש מן החי, כל שכן דמטהר בבשר הפורש מאבר מן החי. ועיין בלב אריה מה שכתב ליישב.

פרק הזרוע והלחיים

דף קל ע"א

(א) רש"י ד"ה הזרוע והלחיים, משום דבעי למימר בחולין וכו'. המהרש"א, והגרע"א בגליון הש"ס העירו, מהא דרש"י לקמן (קלח:): בד"ה לבר מראשית הגז כתב, דבמתנות נמי נשנית לצורך, משום דאתי לאפוקי מדרכי אלעאי דיליף מתנות מראשית הגז. ותירץ התפארת יעקב, דכיון דלא קאמר ר' אלעאי בהדיא נמי במתנות, אלא דממילא ילפינן להו, נוכחו שכתב רש"י (שם), לא בעי למיתני במתניתין "בין בארץ ובין בחוצה לארץ", אלא משום דבעי למיתני בחולין ולא במוקדשין. אמנם בחידושי הרשב"א הקשה אדברי רש"י (שם) דלא קאמר ר' אלעאי בהדיא נמי במתנות, דאדרבה רישא דברייתא דרבי אלעאי, במתנות פתח ברישא. על כן פירש, דמשום דנהוג עלמא כותיה דרבי אלעאי בראשית הגז נקיט ליה תנא לאפוקי מיניה.

(ב) רש"י ד"ה ואם מתו יפרו, בתוה"ד, ועוד אשמועינן וכו' וקסבר קדשי בדק הבית לא היו בכלל וכו'. הקשה הרש"ש, אמאי תלי הא בהא, הא אמרינן בבכורות (טו), דלר' יוחנן דאמר דלרבנן אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית היו בכלל העמדה והערכה, אתיא מתניתין שפיר כוותייהו, דכיון דהוי בעל מום מעיקרו, כולי עלמא מודו דלא בעי העמדה והערכה, אלא הכי הוה ליה למימר דקסבר קדשי מזבח היו בכלל וכו', כי היכי דליתוקמא סיפא דקתני דיקברו. אמנם רש"י בבכורות (יד) ד"ה ואם מתו, פירש, דנפדין משום דגרעי משאר קדשים דבעו העמדה והערכה, ולא נקט משום דקסבר קדשי בדק הבית וכו' כדנקט הכא.

(ג) רש"י ד"ה יקברו, בתוה"ד, או משום דאין פודין את הקדשים להאכילם לכלבים. הקשה הרש"ש, דהא תנא דמתניתין על כרחך לית ליה האי דרשא ד"ואכלת" ולא לכלבך, מהא דלא קתני בסיפא ואם נעשו טריפה יקברו, וכדדייקינן בבכורות (טו).

(ד) רש"י ד"ה ועושין תמורה, קודם פדיונן וכו'. הקשה הרש"ש, הא בבכורות (טו): איתא להדיא בברייתא, דאף לאחר פדיונן עושין תמורה. [ואולי יש ליישב בדוחק, דהא דנקט רש"י דוקא קודם פדיונן, משום דלאחר פדיונן, אף דעושין תמורה, מכל מקום אינה קדושה ליקרב, אלא מתה, וכדאיתא בבכורות (טז). (ג.ו.).]

(ה) גמ', תיתי מזכרים. הקשה התפארת יעקב, היאך שייך למימר "תיתי מזכרים", הא זכרים לאו מטעם פטור לית בהו בכור, דהא אף בנקבות ליכא בכלין בכור, כגון אותן שכבר ילדו, וכן היולדת קודם נקבה. לכך ביאר, דכוונת הגמ', דלא שייך למימר שחייבה תורה במתנות משום שחייבה בבכורה, דחויב בכורה לא הוי אלא במיעוטו, ואין לחייב משום כך כל המין במתנות.

(ו) רש"י ד"ה ראשית הגז, בתוה"ד, ראשית הגז כל השנה כשהוא גוזו צאנו נותן לכהן דבר מועט. ביאר המים חיים, דכוונת רש"י, דאי אמרת דראשית הגז לא מיחייב אלא בתחילת גיזה, ומכאן ואילך פטור, אם כן, השתא הוה ליה למימר תיתי מזכרים.

(מד: מדפי הרי"ף), אם כן, מאי איריא מוּזיק, אפילו אי איתנהו בעינייהו נמי לית להו תובעין. ותירץ, דהכי קאמר, כיון דמתנות כהונה הוי ממון שאין לו תובעין, ואף אי איתנייהו בעינייהו מיחייב משום מצוה, מכל מקום, כי ליתנהו בעינייהו, ליכא מצוה ולא דין ממון, ולכך פטור לגמרי. והיום של שלמה תירץ, דכי איתנייהו בעינייהו ואינו רוצה ליתן כלל, בית דין יכפוהו לקיים המצוה. עוד כתב, דאינו יכול לומר איני נותן לך, אלא אם כן נותן לכהן אחר, או לבית דין שיתנגנו לכהן אחר.

(יז) גמ', שם. כתב הקהילות יעקב (סימן לו), דיש לחקור בגדר ממון שאין לו תובעים גבי מתנות כהונה, האם המתנות כהונה כבר נעשו ממון השבט משעת הפרשה, ואילו בא אחד בהרשאה מכל השבט, ודאי היה נחשב תובע גמור, אלא שכל כהן בפני עצמו אינו יכול לתבוע, כיון דאיכא טובת הנאה לבעלים, ומצי אמר אנא לכהן אחר יהבינא, וכמו שכתב רש"י בד"ה ממון שאין. או דהמתנות כהונה אינם אלא כהפקר לשבט, ומה שאיש אחר אינו יכול לזכות בו, משום דרחמנא אמר שצריך להינתן לכהנים. אבל הכהנים נמי לא נעשו עליו בעלים, כיון דאכתי אין כאן שום כהן שיכול לומר שלי הוא, ולפי זה, אפילו אם יבא אחד בהרשאה מכל הכהנים אינו יכול לתבוע, אלא כל זמן שהמתנות כהונה קיימות, דאכתי איכא חיוב נתינה, ויכול לתבוע בשם כולם מצד חיוב המצוה, אבל לא מצד דיני ממונות, וכשאכלן אדם או הזיקן, כבר ליכא מצות נתינה, אלא תביעת ממון מדין מוּזיק, והא ליכא תובע.

(יח) תוס' ד"ה ואי בעית, בתוה"ד, דלהאי לישנא דאין לו תובעין נהי דאין יכול לתובעו בדיינין בדיני שמים מיהא מיחייב. אמנם הרי"ן (מד: מדפי הרי"ף) כתב, דכיון דליתנהו בעינייהו וליכא מצוה, אם כן, אף בדיני שמים פטור, ולא דמי להא דאמרין בבבא קמא (קג.), ובבבא מציעא (לו.). גבי ספק ממון דחייב בדיני שמים, דהכא כיון דליכא מצוה, משום מאי נחייביה. וכתב הקהילות יעקב (סימן לו), דיש לומר, דפליגי בשני הצדדים שהבאו באות הקודמת. דתוס' סברי, דאיכא חיוב לשלם, אלא שאין התובע מבורר לפנינו, ומשום הכי חייב בדיני שמים. אבל הרי"ן סבר, דהמתנות כהונה אינן אלא כהפקר לכהנים, ולפי זה, אין כאן חיוב תשלומים מדין מוּזיק, ומשום הכי פטור אף מדיני שמים.

(יט) רש"י ד"ה אלא לאו, אלמא וכו' משום הכי ממעט חוזה ושוק דכיון דלכפרה ולרצוי בא לא שכיח דמעכב. הקשה הפורת יוסף, אמאי הוצרך לכך, הא הוה ליה למימר בפשיטות דלא שכיח דמעכב, משום דאינו נאכל אלא לכהנים, מה שאין כן מתנות זרוע דמותרים לזרים. ואין לומר, דהבעלים הם כהנים ולכך מעכבים לעצמם אף חוזה ושוק, דאם כן, הרי הוא שלהם, דהא יכולים להקריב בכל עת ובכל שעה שירצו, וכדאמרין בבבא קמא (קי.). עוד כתב, דצריך עיון, על מה מכפרים חוזה ושוק של שלמים. (כ) רש"י ד"ה כמי שהורמו, אבל חוזה ושוק אינו אלא לאותו בית אב וכו'. כתב החכמת שלמה, דהא דלא פירש כדלעיל בד"ה אלא לאו, דמשום הכי ממעט חוזה ושוק וכו' דלא שכיח דמעכב. משום, דהאי דמשנינן השתא, כגון דאתא לדידיהו וכו' והוא חזר וחטפה מינייהו, טפי לא שכיחא, ואפילו הכי תנייה.

(כא) בא"ד, אבל חוזה ושוק אינו אלא לאותו בית אב ולא מהני. והרמב"ן ביאר, דחוזה ושוק דהוו קדשי מזבח וכהנים כי קא זכו משולחן גבוה קא זכו, ולא זכו בהו אלא לאחר הפרשה והקרבה.

(כב) גמ', ולכשיחזור ישלם דברי ר' אליעזר וכו' וחכמים אומרים עני היה באותה שעה. ביאר בחידושי החתם סופר, דלכולי עלמא הוה עני באותה שעה ומותר ליטול, אלא דר' אליעזר סבר, דאינו עני אלא לשעה, והוא צריך להלוואה ולא למתנה, ולכך לא יטול אלא בתורת הלוואה ולא בתורת מתנה,

(ז) גמ', מה לזקנים שכן נכנסו לדיר להתעשר. הקשה התפארת יעקב, דהא קדשים נמי נכנסו לדיר להתעשר כשהיו חולין. ותירץ, דמכל מקום, עכשיו שנעשו קדשים נשתנו ולא נכנסו, אבל זקנים איהו גופייהו נכנסו לדיר להתעשר.

(ח) תוס' ד"ה תיתי, הוה מצי למימר נמי תיתי מכלאים וטרפה. כתב בחידושי הגרע"א, דהא דנקט "וטריפה" לאו דוקא, אלא משום שיגרא דלישנא, דהא טריפה פטור ממתנות, כדאמרין לקמן (קלו.). ובחידושי החתם סופר כתב, דאיירי מארכובה ולמטה, דמותר באכילה וחייב בזרוע ולחיים, ולענין מעשר הוה כטרפה.

(ט) תוס' בד"ה זה אין בו', תימה דקאי במתנות בו' הוה ליה למעוטי מיניה מוקדשין בו'. פירש המהרש"א, דהשתא קאי במתנות וממעט מתנות. וכתב, דאין לתרץ דאדרבה קאי בחולין וממעט חולין קאי בחולין וממעט הקדשות, דניחא טפי למדרש "זה" לחולין ולא להקדשות, וכולה במתנות.

(י) בא"ד, ויש לומר דכבר אמעיטו מאותם. כתב המהר"ם, דליכא למימר דנמעט מ"אותם" חוזה ושוק, ומ"זה" נמעט מתנות, משום דאין במשמעות הדרש למעט חוזה ושוק.

(יא) גמ', ויהיו חולין חייבין בחוזה ושוק מקל וחומר. הקשה התפארת יעקב, דכיון דכתב רחמנא "אותם" למעוטי קדשים ממתנות דלא נילף מחולין, על כרחך דאין בחולין חוזה ושוק, דאי איכא חוזה ושוק, אם כן, ליכא קל וחומר ולא בעינן "אותם". ותירץ, דמכל מקום, "אותם" בעי לגופיה, דסלקא דעתך דכיון שהכהן עושה בעבורו ועובד עבודה, יוכל לבקש עוד בשר, חוץ מהחוזה ושוק שזכתה לו תורה משולחן גבוה.

דף קל ע"ב

(יב) תוס' ד"ה אי אגואי, משום דכל חולין מדאורייתא אסור להביא בעזרה. וכן כתב הרמב"ן, דאי הוה רק איסור דרבנן, מנא לן דחולין לא מחייבי בחוזה ושוק מדאורייתא. אמנם הרשב"ם בבבא בתרא (פא:) בד"ה דלמא לאו כתב, אי נמי דהבאת חולין בעזרה אסור מדרבנן, דלמא איכא דחזי ליה דנהוג בהן מנהג חולין כדינן וסבור קדשים הן, הואיל ואיתנייהו בעזרה, ואתי לזוללי בקדשים.

(יג) בא"ד, ותימה דבפרק כל התדיר וכו'. ביאר המשנה למלך (פ"ב משחיטה ה"ג), דהא דקשיא להו, דוקא משום דהכריחו דהוי איסור דאורייתא, אבל אי הוה איסור חכנסת חולין דרבנן, לא הוה קשיא להו מידי, דאף דחכמים אסרו הכנסת חולין בעזרה, מכל מקום, לא גזרו באכילת חולין שהוא לצורך אכילת קדשים.

(יד) בא"ד, ואמר בהקומץ רבה וכו' יאכלוה שיאכלו עמה חולין ותרומה וכו'. והיינו דמכניס חולין לעזרה. אמנם רש"י בתמורה (כג:) בד"ה יאכלו כתב, דאי קשיא הא אין מכניסין חולין לעזרה. הא לא קשיא, דיאכלם מבחוץ ואחר כך יכנסו ויאכלו המנחה כדי שתאכל עם השובע אכילה הוגנת.

(טו) בא"ד, ונראה דדוקא חוזה ושוק וכו' דדרך קדושה מייתי להו דעביד בהו תנופה. אמנם הרמב"ם (פ"ב משחיטה ה"ג) כתב, דבב' חולין אסור להכניסין לעזרה אפילו בשר שחוטה או פירות ופת. וכתב בחידושי הרשב"א, דדבריו אין נראין, אלא אם כן כוונתו אלחם דלחמי תודה, או פירות בכורים, והיינו כדברי התוס', דהא מייתי להו דרך קדושה. והמשנה למלך (פ"ב משחיטה ה"ג) כתב, דלולי דברי הרשב"א היה נראה לומר, דהא דאמרין דאיסור חכנסת חולין לעזרה, דוקא היכא דמייתי להו דרך קדושה, היינו לענין איסור דאורייתא, אבל מדרבנן ליכא לפלוגי בין מידי דמייתי דרך קדושה למידי דלא מייתי דרך קדושה.

(טז) גמ', ואיבעית אימא משום דהוה ליה ממון שאין לו תובעים. תמה הרי"ן

לאוקמי שכהן זכה בהן ואחר כך בא אחר ונטלן ממנו, פשיטא דמוציאין מידו, דהכהן זכה בהן, דהא בעל הבית מחל לטובת הנאה ידידה, כדי לקיים מצות נתינה.

(ד) **תוס' ד"ה דאתו לידיה**, ומשעת הרמה ואילך היינו מכי אתו לידיה אפילו בטבליהו. אמנם **התוס' הרא"ש** פירש כפשוטו, "משעת הרמה" היינו הרמה ממש, וקודם הרמה פטור אף על גב דאתו לידיה, דגזירת הכתוב הוא, דאין לו בהן אלא משעת הרמה ואילך, דהיינו עד שהוברר חלק הכהן, ולאחר ההרמה אהני הא דאתו לידיה, משום שזכה בהן הכהן וממונו הוא. וכתב **התפארת יעקב**, דאף דכתבו התוס' דאי היינו הרמה ממש וחייב רק לאחר הרמה, הא דדייקין הא משעת הרמה ואילך משלם לא הוי חידוש כלל, דהא פשיטא דמשלם, כיון דהורמו ואתו ליד כהן. מכל מקום יש לומר, דעיקר הברייתא אתיא לאשמועינן דקודם הרמה פטור אפילו אתו לידיה.

(ה) **גמ', תא שמע הרי שאנסו בית המלך גרנו אם בחובו חייב לעשר וכו'**. הקשה **הלב אריה**, הא הכא איירי קודם הרמה, ואם כן, אף אם מוסיף מתנות כהונה חייב, מכל מקום הכא ליפטר דהא אין לכהנים זכות בהם קודם הרמה. וכתב ליישב על פי מה שכתב **הר"ן** (מד: מדפי הרי"ף, ועיין לקמן אות י), דאם נתכוין ליקח המתנות לעצמו ושינה בהם או אכלן ומכרן אינו משלם, אף דמשתרשי ליה, שהרי הפקיע מצותו וחייב ממונו אין בהם, אבל אנסו את גרנו בחובו, כיון דלא הפקיע מצותו ומשתרשי ליה, אכתי מצותו עליו, ואם כן, אף דאכתי לא הורמו, מכל מקום ראוי להתחייב, ד"מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמי". ולא דמי להא **דלעיל** (קל:), גבי בעל הבית אוכל טבלים, דלא אמרינן "כמי שהורמו" כשהן בידו, דהתם כיון דאכל, הפקיע בידים את המצוה מעיקרא שלא יבא לעולם לידי הרמה, דלא שייך למימר ד"כהורמו דמי", ופטור משום דדעתו היה להפקיע את המצוה שלא יבא לעולם לידי הרמה, דהוכיח סופו שאכל אותם טבלים, אבל גבי אנס המלך את גרנו בעל כרחו, אי נימא דמוסיף מתנות כהונה חייב, אף דלא הורמו ראוי להתחייב עליו, כיון שהיו עומדים אצלו להרמה.

(ו) **גמ', שם**. כתב **החזון איש** (שביעית סימן ד אות כב), דמשמע שמעשר עליהן אחר שכבר הן ביד המלך בחובו. והקשה, אם כן, היכי חייל עליהן שם מעשר כיון שהטבל כבר אינו שלו וביד הפטור. וכתב, דאפשר לפרש, דמעשר קודם שנותן להם. וביאר, דהא דפרכינן דליהו כמזיק, היינו אמאי לא יהא רשאי להניח להן לטול, וכמו דמזיק פטור לאחר ההיזק, הכא נמי יהא רשאי להניח להן, ומשנינן דמשתרשי, ולכך אינו רשאי להניח, כיון דפורע חובו.

(ז) **גמ', שאני התם דקא משתרשי ליה**. כתב **הקהלות יעקב** (סימן לו אות ג), דלכאורה מבואר כאן יסוד חדש, דאף היכא דאין לחייבו מדין מזיק, מכל מקום אי משתרשי ליה גובין ממנו הפסדו של זה. וכתב, דלכאורה יש לומר, דפליגי בהא **רש"י ותוס'**, דהא **רש"י בד"ה שאני התם** פירש, דלאו להוצאה בדיינין תנן בה, דהיינו דהא דמשנינן דמשתרשי ליה, לא קאי כלל אחלקו של כהן, אלא על כל הכרי, דמשום דמשתרשי ליה בכרי שהחוב פרוע בו, חייב להפריש עליו תרומות ומעשרות. (ועיין באות הבאה). אבל **התוס' בד"ה שאני התם** דהקשו, דאף במתנות כהונה שאכלם משתרשי ליה. משמע, דסברי, דבמשתרשי גובין על פי בית דין, אף דהווי ממונו שאין לו תובעין. דהא לדברי רש"י לא קשיא מידי, דבמשתרשי נמי אין מחייבין אותו בדיינים במתנות כהונה, דהווי ממונו שאין לו תובעים.

(ח) **רש"י ד"ה ואם באנפרות, בתוה"ד**, קתני מיהת אם בחובו חייב לעשר אלמא יש לו תובעים דאי לאו דינא הוא שישלם לו על כרחו מאי חיוב מצוה איכא הא לא פש גבי מידי. ובשוניא דגמ' פירש **בד"ה שאני התם**, התם לאו בהוצאה בדיינין תנן בה אלא חיובא בעלמא כשאר מעשרות וחייבא ודאי איכא עליה דהא משתרשי ליה וכו'. וביאר **הקהלות יעקב** (סימן לו אות ג),

ורבנן סברי, כיון שהותר לטול הותר לגמרי. וכתב, דאף ר' אליעזר מודה, היכא דלא הווי עני לפי שעה בלבד אלא הווי עני באמת, דאינו צריך לשלם, ואף אם יתעשר אחר כך, כגון שאביו גוסס ומניח לו ריבואות. ועיין מה שכתב **הפלתו** (סימן י סע"א).

(כג) **רש"י ד"ה ועוד, בסוה"ד**, אלא אם חסיד הוא צריך לשלם לצאת ידי שמים. לכאורה נראה לבאר, דדברי רש"י מבוארים היטב לפי מה דכתב **לעיל בד"ה וכשיחזור**, דהפירכא אינה אלא ללישנא דהווי ממונו שאין לו תובעים. וכמו שכתבו **התוס' בד"ה ואי בעית אימא**, דלהך לישנא צריך לשלם כדי לצאת ידי שמים, מה שאין כן ללישנא קמא, דאף בדיני שמים לא מחייב. (גו:). אמנם **הר"ן** (מד: מדפי הרי"ף) (עיין לעיל באות יח) ביאר, דאף דלתרי הלישנות לא מחייב אף בדיני שמים, מכל מקום, אם חסיד הוא, ראוי לו שישלם. [דהיינו דמידת חסידות לא הווי כדי לצאת ידי שמים].

(כד) **בסוה"ד**, ומפרש רבינו תם וכו' דעל מידת חסידות לא הווי פליגי רבנן. [דהיינו אף בעני דבהא איירי ר' אליעזר]. והקשה **המהרש"א**, הרי לפי האמת, כיון דמשנינן דהא דמחייבי רבנן בעשיר, הווי מידת חסידות, אם כן, בעני סבירא להו דאף מידת חסידות ליכא. ותיירץ, דמכל מקום, אי לא איירי ר' אליעזר אלא במידת חסידות, לא הווי להו רבנן למיפלג עליה, דאין דרך תנאים לפלוג בחסידות בעלמא.

דף קלא ע"א

(א) **רש"י ד"ה כמי שהורמו**, זכה בהם מן ההפקר וכו' ל"א שמסר לו את הטבל לזכות בתרומה שבו. כתב **הפרי חדש** (יורה דעה סימן סא אות מז), דהני תרי לישני פליגי אי "טובת הנאה ממונו אי לאו", דלישנא דאף על פי שלא בא הטבל לידו אלא בתורת פקדון, מכל מקום זכה במתנות מן ההפקר, סבר ד"טובת הנאה אינה ממונו". ולישנא דכתב, דבעי מסירה על מנת לזכות בתרומה שבו, סבר, ד"טובת הנאה ממונו", ואם קדם וזכה אינו כלום, כיון שאינו מדעת הבעלים.

(ב) **בא"ד, שם**. כתב **הטעם המלך** (בהגהותיו לשער המלך אישות פ"ה ה"י ד"ה ודאתאן), רצה לומר דטעמא **דלעיל** (קל:), דמוקמינן נמי בהאי אוקימתא דאתו לידיה בטבליהו, פירש **רש"י** (שם) **בד"ה ופריך**, דזכה במתנות מן ההפקר. ולא נקט נמי ללישנא אחרינא דנקט הכא דמסר לו הטבל לזכות בתרומה שבו. משום, דהאי לישנא סבירא ליה, ד"טובת הנאה ממונו", ואי אפשר לזכות מן ההפקר, וכמו שכתב **הפרי חדש**. (עיין באות הקודמת). ואם כן, דוקא בביריתא דאוכל טבלים, דמיירא בתרומת מעשר דאיכא טובת הנאה והווי ממונו, בעינן לאוקמה שמסר לו לזכות, כיון דאי אפשר לו לזכות מן ההפקר. אבל הברייתא דר' יהודה בן בתירא דאיירא לענין מתנות כהונה, דליכא בהו טובת הנאה, דהא אסור ליקח דינר לתת המתנה לבן בתו כהן, יכול לזכות מההפקר. ודחה, דהא אסור ליקח דינר היינו מדרבנן דלמא אתי לזילולי. ועוד, דמוכח להדיא **בפסחים** (מו:), דר' יהודה בן בתירא סבר ד"טובת הנאה ממונו". ועיין באות הבאה.

(ג) **שם**, עיין באות הקודמת מה שהבאנו **מהטעם המלך**, ועל כן פירש, דהא דאמרינן דאם "טובת הנאה ממונו" אין לכהן זכות בו, ואם לקחן מוציאין אותו מידו, היינו דוקא כנגד הבעל הבית עצמו, דאומר לכהן לא רציתי לתת לך, אלא לכהן אחר, ויש לי בו זכות, וממונו הוא, אבל כנגד אחר שאינו בעל הבית, לא אמרינן כן. והשתא אתי שפיר, דדוקא גבי בעל הבית אוכל טבלים, אי הווי "טובת הנאה ממונו", אין הבעל הבית חייב לשלם, דהא סוף מעשיו שאכל את הטבלים, מוכיח דלא רצה לקיים מצות נתינה, ולכך לא זכה כהן, והפקר נמי לא הווי, דהא "טובת הנאה ממונו", אבל **לעיל** (קל:), בביריתא דר' יהודה בן בתירא, דלא מוכח דאיירי בבעל הבית, ואיכא

אבל פשיטא דאם תפס לוי מתנות מישראל, דמוציאין מידו, דבקרא כתיב "זוה יהיה משפט הבהנימ" ולוים לאו כהנים איקרו. וביאר הפרי מגדים (בשפתי דעת שם סקי"ב), דמה שכתב הש"ך שכן משמע בש"ס ופוסקים, היינו מדאמרה הגמ' אי לא איקרי עם רחמנא פטריה, וכפירשי' דמה טיבותא דלא שקלינן מינייהו, ולא פריך ליתיב להו, ומהא דאמר רב לא מיסתייה וכו' ולא מצינו שהוציא מידו, אין ראייה דאין מוציאין ממנו, דיש לומר דהוציא מידו. אמנם הב"ח (שם) כתב דהיינו לכתחילה, משום דלא מצי למימר קים לי כהאי תנא דלוי לא איקרי עם, אבל אם תפס אין צריך להחזירם, משום דמצי למימר קים לי כהאי תנא דלוי לא איקרי עם.

טז) רש"י ד"ה חטוף מתנתא, כשהיו התינוקות מוליכין הזרוע והלחיים והקיבה לכהן וכו'. ביאר בחידושי החתם סופר, דהא דנקט בהאי גוונא, משום דאי שלחו הבעלים המתנות לכהן ביד גדול, כבר זכה לו, והוה כאילו חטף מהכהן, ואי חטפו מיד הבעלים עצמן, ועדיין לא זכה הכהן, הרי גזל הטובת הנאה מהבעלים. אמנם אי איירי שהבעלים מסרו ליד קטן להוליכו לכהן, ליכא לא זכיה לכהן, ואין לבעלים טובת הנאה. ועוד, דאבדה מדעת היא כדאיתא בבבא בתרא (פז:). ומטעם הקטן עצמו, אין בו אלא גזל דרבנן ובטובת הנאה לא גזר.

יז) גמ', ולא מלוי ללוי. הקשה התפארת יעקב, דפשיטא דאין מוציאין ללוי, דמה ענין ללוי למתנות כהונה, הא כתיב "זוה יהיה משפט הכהנים". ותיריך, דודאי ידע המקשה דלאו זרוע ולחיים בלבד מיירי, אלא אף לענין מעשר, דאחא קאי "ולא מלוי ללוי".

יח) תוס' ד"ה יש בו טובת, בתוה"ד, ומיהו אם לא לקחו ובא עני ושאלו ממנו אם ירצה לא יתן לו. אמנם הרמב"ם (פ"א ממתנות עניים ה"ח) כתב, דהענינים באין ונוטלין אותן על כרחן של בעלים. וביאר המהר"י קורקוס (שם), דאין כוונת הרמב"ם שיכול להוציא בדין, דהא לא חשיב תובע, אלא שיכול ליטול בכח זרוע ולא נעכב אותו, ומשום הכי לא נקט ד"מוציאין", כיון דלא הוי בדין.

יט) בא"ד, דקרי ליה לעיל ממון שאין לו תובעין. ביאר המהרש"א, דהיינו הא דפריך לעיל (קל:), מההיא דלקט אמתנות, דקרי ליה ממון שאין לו תובעים, אף דאין בו טובת הנאה לבעלים. וכתב, דמתנות גופייהו דקרי ליה נמי ממון שאין לו תובעים, אין ראייה, משום דיש בו טובת הנאה לבעלים. וכמו שכתב הר"ן (מה. מדפי הרי"ף), דכיון דמתנות כתיבה "נתניה" אית בהן טובת הנאה לבעלים.

דף קלא ע"ב

כ) רש"י ד"ה מוציאין, אבל מעשר עני הואיל ומתחלק בתוך הבית לאחר שהכניס תבואתו לבית. הקשה הריטב"א, אם כן, מעשר ראשון נמי נימא דמוציאין מידו. לכך כתב, דהא דנקט "המתחלק בתוך הבית" משום דאיכא שני דיני מעשר, וכמו שכתבו התוס' לעיל (עמוד א) בד"ה מעשר שני.

כא) גמ', הא מלוי לכהן מוציאין. ביאר התורת חיים, דדייקין מהא דקתני לא מכהן לכהן ולא מלוי ללוי, דהוה ליה למיתני אין מוציאין אותו לא מכהן ולא מלוי, דקתני לעיל (עמוד א) גבי עני שבישראל דמוציאין, ולא קתני מוציאין מעני לעני, אלא דאתי לאשמעינן, דדוקא משום שהן שווין אין מוציאין, אבל מלוי לכהן, כיון דקדושת כהן עדיפא מדלוי מוציאין. ובתפארת יעקב כתב, דדיוק דוקא מהא דקתני "ולא מכהן לכהן", דמשמע אבל מלוי לכהן מוציאין, דהא אין לדיוק מהא דקתני "ולא מלוי ללוי", דהא לא איירי לענין מתנות כהונה אלא לענין מעשר. (ועיין לעיל עמוד א באות טז).

כב) גמ', לכהן ולא ללוי מי אמר אין לבתר דקנסינהו עזרא. כתב בחידושי הר"ן, דר' אלעזר בן עזריה סבירא ליה, דמדינא מעשר ראשון אף לכהן,

דהמקשן היה סבור, דאין כאן חיוב מצד מצות הפרשה כדי לתקן את הטבל, דהא לא פש גביה מידי, שהרי המלך נוטלן, אלא דמחייבין ליה רק מצד פורע חובו בחלקו של כהן, ומשום דהוי ממון שיש לו תובעים. ואדה משני, דלעולם הא דקתני חייב לעשר, לאו משום פורע חובו בחלקו של כהן, דהא הוי ממון שאין לו תובעין, אלא דחייב לעשר משום המצוה ד"עשר תעשר", דחייב להפריש תרומות ומעשרות ולתקן את הכרי, ואף דלא פש גביה מידיה, דהא כיון דמשתרשי ליה, הוה כמשתמש בהן לצרכו.

ט) תוס' ד"ה שאני התם, בסוה"ד, אפשר דלא משתרשי ליה שהיה מתענה. אמנם הר"ן (מד: מדפי הרי"ף) כתב, דאפילו לא היה אפשר לו להתענות, פטור, דהא איתא לקמן (קלה:), דלא הספיק ליתנו לו עד שצבעו פטור משום דקנייה בשינוי, והוה כמוזיק מתנות כהונה או שאכלן, והא התם ודאי משתרשי ליה, אלא דכל שנתכוין ליקח מתנות כהונה לעצמו ושינה אותן בצביעה או אכלן, שוב אינו משלם אף דמשתרשי ליה, שהרי הפקיע מצותו, וחיוב ממון אין בהן, אבל אנסו בית המלך את גרנו בחובו, כיון שלא הפקיע מצותו, ומשתרשי ליה, עדיין מצותו עליו, דמה לי הן מה לי דמיהם. והתפארת יעקב כתב, דסברא דמשתרשי לא מהני אלא בגוונא שיכול לקיים המצוה, כגון במעשר, שיכול להפריש המעשר ממקום אחר, אבל היכא דהזיק ואכל, דלא נשאר מצוה אלא תשלומין גרידא, פטור אפילו במשתרשי ליה, דהוי ממון שאין לו תובעים.

י) בא"ד, שם. כתב התורת חיים, דלדבריהם צריך לומר, דהא דנקט רב חסדא "או שאכלן" היינו בדוקא, ומשום דלא משתרשי ליה, כיון דהיה יכול להתענות. אבל מכרן חייב, כיון דקא משתרשי ליה. אמנם הרמב"ם (פ"ט מבכורים ה"ד), וכן השולחן ערוך (יורה דעה סימן סא סעיף לא) כתבו, דעבר ואכלן או הזיק או מכרן אינו חייב לשלם, מפני שאין לו תובע ידוע. וכתב הקצות החושן (סימן קז סק"ו), דצריך לומר, דסברי בהר"ן (הובא לעיל אות ט). והקהלות יעקב (סימן לו אות ד) כתב, דלפי מה שביאר (עיין לעיל אות ו), דלדעת רש"י לא מהני משתרשי לחייבו בדבר שאין לחייבו מדין מוזיק, דהיינו ממון שאין לו תובעין, יש לומר דהרמב"ם סבר כרש"י, ולכן אף במכרן פטור, דהא משתרשי לא מהני כלל לחייבו בממון שאין לו תובעין.

יא) גמ', לקחן הימנו במשקל נותנן לכהן וכו' ואמאי ליהוי כמוזיק מתנות כהונה. הקשה הלב אריה, הא על כרחך אי אפשר לחייבו משום מוזיק, דהא עדיין לא הורמו ביד המוכר ולא היה לכהן זכות בו. ותיריך, דהמקשן מוקי לה ששקלן הלוקח לעצמו, וכיון דהמוכר לא הפקיע את המצוה בידיים, אם כן, כיון שהיו עומדים אצלו להרמה, כמי שהורמו דמי. (ועיין לעיל אות ד).

יב) רש"י ד"ה תשעה, בתוה"ד, וקרן וחומש דגול הגר. אמנם הרמב"ן פירש, דאיירי בקרן וחומש דתרומה.

יג) תוס' ד"ה הכי גרסינן, בפירוש ר"ח שבעה וכו'. ביאר המהרש"א, דבהנך שבעה, לא גרסינן קרן וחומש ולא ראשית הגז דאינן ברי אכילה, ואינם אסורים לזרים. וכתב החכמת שלמה, דמתנות חשיב שניים, דהיינו מתנות של חולין ושל קודש, וכמו שפירש רש"י ד"ה תשעה. והרמב"ן נמי גרס, שבעה, אלא דלא חשיב מתנות וראשית הגז. וביאר, משום דאינו מונה אלא דברים המוקדשין שהן נכסי כהן, לאפוקי בכור שנאכל במומו לכל, וראשית הגז והמתנות דהו חולין גמורין.

יד) רש"י ד"ה וס"ת, בתוה"ד, ולבי מגמגם למאי תנייה הואיל ותנא דאפילו בהמה טמאה לוקח מהן. והרמב"ן כתב, דקא משמע לן, דאפילו ספר תורה שאין גופו ממון, אלא לראיה שבו, ומילי לא מיקנו בכספא, אף על פי כן לוקחין אותו בהן.

טו) גמ', מספקא ליה אי איקרו עם אי לא איקרו עם. כתב הש"ך (יורה דעה סימן סא סקי"ב), דדוקא מליתן פטורים מהאי טעמא דשמא לא איקרו עם,

הדרגת היוזמי

מסכת חולין דף קלא - דף קלב

ז חשוון - ח חשוון התשע"ב

רש"י דאפילו כהנת במשמע, משום דמוכח בקידושי (ח.), דגבי פדיון הבן נמי אמרינן הכי. ולכאורה בדבריו צרכים עיון, דנמצא דעולא פליג אתנאי, דהיינו אתנא דבי ר' ישמעאל ור' אליעזר בן יעקב, דליתרונה בעלמא לא אמרינן דכהן ואפילו כהנת במשמע, אלא דפליגי לענין מתנות, ולולי דברי הגרע"א, משמע דעולא סבירא ליה כר' אליעזר בן יעקב, דדוקא לענין מתנות אפילו כהנת במשמע.

כט) רש"י ד"ה לכהנת, בתוה"ד, ולא דמי לתרומה וכו'. לכאורה צריך עיון, דאי אמרינן דאפילו כהנת במשמע, אמאי לא יהיבין לה נמי תרומה, ואף דאינה אוכלת, הא יכולה למכור לכהן אחר. ואולי יש לומר, דמעיקר הדין בעינן שהנתינה תהיה באופן שהכהן המקבל יוכל לאכול, אבל נתינה דאי אפשר לו לאכול, אינה לכבוד ונמצא שמחלל התרומה במה שנותן לה.

דף קלב ע"א

א) גמ', אהרן ובני כתובין בפרשה. התוס' בסוטה (כג): בד"ה כהן, הביאו בשם הירושלמי, דילפינן מהא דכתיב "והכהן המשיח תחתיו מבניו" את שבנו עומד תחתיו, יצתה זו שאין בנה עומד תחתיה. וכתב בחידושי החתם סופר, דאי לא אמרינן כר' ישמעאל דילמוד סתום מן המפורש, אם כן איכא נפקא מיניה לענין פדיון הבן, דכתיב "אהרן ובניו", ולא כתיב "תחתיו מבניו".

ב) דבי ר' ישמעאל תנא כהן ולא כהנת וילמוד סתום מן המפורש. בחידושי החתם סופר הביא מה שביאר הרמב"ן בפירוש התורה (ויקרא פ"ו, טז), אקרא "דוכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל", דמשום דכל כהן מקריב קרבנו בעצמו, אם יקריב מנחה ויאכלנה בעצמו, הוי כאילו לא הקריב קרבן כלל. והקשה דאם כן לא שייך לומר ילמוד סתום מן המפורש, דדוקא התם איכא טעמא רבה לחלק בין "כהן" שהוא המקריב, לבין כהנת, אבל בעלמא יש לומר "כהן" ואפילו כהנת.

ג) גמ', שם. לכאורה צריך עיון, דהא איפכא מסתברא דדוקא גבי מנחה לא הוי נמי כהנת, משום דכתיב "אהרן ובניו", אבל בעלמא אפילו כהנת במשמע. וצריך לומר, כיון דבהך פרשה כתיב נמי "כהן" סתם, והוי דוקא כהן ולא כהנת, דהא כתיב "אהרן ובניו", אם כן, ילמוד סתום מן המפורש, דכל היכא דכתיב "כהן", היינו כהן ולא כהנת.

ד) תוס' דבי ר' ישמעאל תנא, בתוה"ד, אבל לא נשאת כיון דאכלה בתרומה דחמירא כל שכן דיהבי לה מתנות. הקשה בהגהות היעב"ץ, מה ענין מה שאוכלת בתרומה, לכך שיתנו לה מתנות, הא ודאי כל שלא נשאת לזר אין נותנין התרומה לה, אלא אוכלת מלחם אביה. וכתב, דשמא משום הכי מסיימי ומיהו וכו'.

ה) גמ', רב פפא אכל בשביל אשתו. פסק בשולחן ערוך (סימן טא סעיף ח), דישאל שנשא כהנת פטור מליתן מתנות. וכתב הט"ז (שם סק"י), דילפי לה מסברא, דכיון דיהבי ליה אחריני, כל שכן שהוא פטור מליתן. וביאר בחידושי הגרע"א, דכיון דאחרים נותנים לו בשביל אשתו, אף דאינו כהן, וטעמא משום דודאי ניחא לה והיא נותנת אותם לו, משום הכי ילפינן בקל וחומר דהוא פטור מליתן, דהוי כאילו נתנם לאשתו והיא חזרה ונתנם לו, דאף דלא עשתה קנין, מכל מקום לא גרע ממכירי כהונה.

ו) גמ', שם. ביאר הר"ן (מהו. מדפי הרי"ף), דהיינו שמי שהיה נותן להם, היה מקיים מצוות נתינה. וכתב, דאף שאין כהן רשאי לזכות מתנות לישראל, ובלקמן (קלג). מכל מקום, אשתו שאני דהויא כגופו, ואינו צריך הרשאה.

ז) גמ', שם. כתב היד אפרים (יורה דעה סימן טא סק"ח), דדעת הפרי חדש, דאם האשה גילתה דעתה דלא ניחא לה שיתנו לבעלה אלא רק לידה, לא קיים מצות נתינה במה שנתנם לבעלה. ודעת הפרי תואר, דאפילו צווחת שאינה רוצה שיתנו לבעלה, ונתנם לו, קיים מצות נתינה, דכיון דזכאי

וקנסינהו עזרא ליתנה לכהן ולא ללוי, והא דמסקינן בסמוך דלא שקלינן מיניה, משום דהוי דבר שאינו בקדושה הלכך לא קפדינן. ור' עקיבא סבירא ליה, דמדינא מעשר ראשון ללוי דוקא, וקנסינהו עזרא שיתנו אף לכהן. והרשב"ם בבבא בתרא (פא:): בד"ה מעשר ראשון כתב, דפלוגתייהו דוקא בתר דקנסינהו עזרא, אבל מדאורייתא דהיינו מקמי דקנסינהו עזרא, לכולי עלמא הוי ללוי ולא לכהן. והתוס' (שם) בד"ה תרומה, הקשו עליו דמוכח דאף מדאורייתא פליגי. וכמו שכתב בחידושי הר"ן. וכן כתב הריטב"א, דלפי מאי דשקלינן וטרינן בגמ' הכא משמע, דאף קודם דקנסינהו איכא פלוגתא אי יכול ליתן נמי לכהן.

כג) תוס' ד"ה כגון זרוע, בסוה"ד, זרוע עצמה לא דמספקא לן כרב. כתב המהרש"א, דלפי תירוצם דכתבו בסמוך בד"ה תא שמע, דלא משמע לתלמודא שיהא ספק לתנא. צריך לומר נמי הכא דזרוע עצמו לא, משום דודאי לא איקרו עם.

כד) גמ', ולבתר דקנסינהו עזרא. כתב בחידושי הר"ן, דהיינו כר' אלעזר בן עזריה, דהא לר' עקיבא אף לאחר הקנס יכול ליתן בין לכהן ובין ללוי, ואמאי קתני דאין מוציאין מידו, דמשמע דלכתחילה אין נותנין ללוי, אלא על כרחך דהוי כר' אלעזר בן עזריה, דלאחר קנסא נותן רק לכהן. והא דלא מוציאין, משום דאין בו קדושה ולא קפדינן אי איתיה בידו.

כה) תוס' ד"ה תא שמע, תימא מאי פריך ליה וכו' דלמא משום הכי אין מוציאין מידו משום דמספקא ליה וכו'. ובחידושי הר"ן תירץ, דניחא ליה לשנויי דבמעשר ראשון מיירי, דכיון דקתני "וכל דבר שאינו בקדושה", משמע דמיירי בדבר דמדינא הוא לכהן, אלא דכיון דאינו דבר שבקדושה לא קפדינן אי איתיה ביד לוי, והיינו מעשר ראשון, דמדינא הוי לכהן לאחר קנסא, אלא כיון דאין לו קדושה לא קפדינן אי איתיה ביד לוי. אבל אי נימא דאיירי במתנות, ומשום דמספקא לן אי איקרי עם אי לא איקרי עם, אמאי אמר "וכל דבר שאינו בקדושה", דהא טעמא לאו משום קדושה ואינה קדושה, אלא משום דמדינא אין מוציאין, דהמוציא מחבירו עליו הראיה.

כו) גמ', ומר סבר לא איקרו עם. כתב בחידושי הגרע"א, דיש לפרש על פי מה שכתב רש"י בפירוש התורה (דברים פ"ג ט), אקרא ד"ובריתך ינצורו", דשבט לוי מלו בניהם במדבר, והרי ביהושע (ה,ה) כתיב, "וכל העם הילודים במדבר לא מלו", אם כן, מוכח דלויים לא איקרו עם.

כז) גמ', הלכתא כוותיה דרב. דמספקא ליה אי לויים איקרו עם ולא שקלינן מינייהו מתנות. כתב הר"ן (מהו. מדפי הרי"ף), דכיון דספיקא הוא, אפילו נטל הכהן יחזיר ללוי, דהא מסקינן בבבא מציעא (ו:), גבי ספק בכורות דתנן בה המוציא מחבירו עליו הראיה, דאפילו תקפו כהן מוציאין אותו מידו. אמנם הרמב"ם (פ"ט מביכורים ה"ח) כתב, דאם נטל הכהן לא יחזיר. ותמה עליו הר"ן, דמאי שנא מספק בכור. ותירץ הכסף משנה (שם), דהרמב"ם סבר, דבתקפו כהן נמי אין מוציאין מידו. והטור (יורה דעה סימן טא) נמי פסק כהרמב"ם, דאם הכהן נטלם מידו, אין צריך להחזירם לו, שהוא ספק אם חייבין אי לאו. וביאר הב"ח (שם), דלא דמי לתוקפו כהן דמוציאין מידו, משום דהתם הספק הוי לכל העולם, אבל הכא דהספק אי כהאי תנא אי כהאי תנא, יכול הכהן לומר קים לי כהאי תנא דלוי איקרי עם.

כח) גמ', עולא הוה יהיב מתנתא לכהנתא. פירש רש"י בד"ה לכהנת, דקסבר אפילו כהנת משמע. כתב בחידושי הגרע"א, דבשאר מתנות כהונה כגון פדיון הבן וכדומה לא נתפרש. וכתב, דלכאורה תליא בהא דאמרינן "כהן" ואפילו כהנת במשמע, אלא דגבי מנחה נתמעטה מקרא ד"אהרן ובניו", ואם כן, פדיון הבן דמי למתנות, ונותנים לכהנת. וכתב, דלר' אליעזר בן יעקב דלקמן (קלב). דאמר דאפילו כהנת, משום דאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות, היינו דוקא לענין מתנות דגלי קרא, אבל בעלמא לא. ולהכי נקט

לזרע האב, דאי אין חוששין, אמאי איצטריך קרא לחייב בכל המתנות, האי כוי הוי כולו "שה". והר"ן (מה. מדפי הרי"ף) כתב, דלפשטא דשמעתא, האי כוי דמרבין, היינו הבא מן הצבי ומן התיישה, דבמקצת מתנות מחייב בודאי משום צד האם, אבל באיך פלגא סבר רב הונא דפטור, משום דמצי אמר ליה הישראל לכהן, זיל אייתי ראייה דאין חוששין לזרע האב. ור' יוחנן סבר דלרבנן כוי חייב בכלהו מתנות, משום דמרבין מקרא. והקשה, דאם כן תפשוט דחוששין לזרע האב, וכמו שהקשו התוס' לעיל (עט.). ולכך פירש, דר' יוחנן דאסיק דכוי לרבנן חייב בכלהו מתנות, לאו בצבי הבא על התיישה מוקי לה, אלא סבר, דכוי בריה בפני עצמה הוא, ורבינהו קרא לשוייה כבהמה, ומכל מקום, מודה לרב הונא בכוי הבא מן הצבי ומן התיישה דאינו חייב אלא בחצי מתנות. ובריטב"א גרס, דאמר ר' יוחנן לרבנן דאמרי וכו' כוי בריה בפני עצמו הוא. והטור (יורה דעה סימן סא) כתב, דהאי כוי דמרבין, היינו דוקא בצבי הבא על התיישה, דממה נפשך יש כאן מקצת שה, אבל תייש הבא על הצביה פטור, דשמא אין חוששין לזרע האב, ואין כאן אפילו מקצת שה. ונדבריו צריכים עיון, וכמו שהקשו התוס' לעיל (עט.). דאי איירי בהאי גוונא, תפשוט דחוששין לזרע האב, דאי אין חוששין אמאי איצטריך קרא. (ג.ו.).

טו) גמ', דאמר רבא הדין עם הטבח. הקשה בחידושי הר"ן, דלרבנן דנפקא להו מ"זובחי הזבח" לחלק, מנא לן דהדין עם הטבח. ותיירך, משום דהוה ליה למימר "זובח הזבח", מאי "זובחי", שמע מינה דהדין עם הטבח, ור' אליעזר זובחי לא דריש.

טז) מתני', בזמן שמאה שוחטין. כתב הרש"ש, דאם אחד קנה מכל המאה, לכאורה תליא בפלוגתא דאדמו"ן וחכמים בכתובות (קט.); גבי מי שאבדה דרך שדהו, אי מצי למימר דאתי מכח מאן דלא מצית לאישתעי דינא בהדיה.

יז) מתני', שם. כתב התפארת ישראל (פ"י אות כג), דהוא הדין בשייכים כולן לאדם אחד, ולא שחטן כאחת, דבכל שחיטה ושחיטה מצי לדחויי לכהן לומר זה הבכור.

יח) מתני', פוטרים את כולן. הקשה בחידושי החתם סופר, הא מן התורה אפילו בעלי חיים דהוי דבר חשוב, בטל, ואף דהכא הוי היתר באיסור, דסבירא להרמב"ן, דאין דרך ההיתר להתבטל, היינו דוקא להתבטל ולהיות איסור, אבל כל דפריש מרובא פריש אמרינן בכל התורה כולה, ואם כן, הכא נמי כל בהמה דפרשה מהני מאה, מרובא פריש, ואינו בכור, וחייב במתנות. ותיירך, כיון דמדרבנן מכל מקום בעלי חיים לא בטלי, נמצא דאסורין כולם בגיזה ועבודה מדרבנן, והם פטורה ממתנות, כדי שלא יבואו לזלזל בגיזה ועבודה. ומשום הכי נקט במתניתין לישנא ד"פוטרינן" ולא נקט פטורין, משום דלא הוי מדינא, אלא דחכמים פטרי.

יט) מתני', והמשתתף עמהן צריך שירשום. וביארו בתוס' ד"ה וצריך לרשום, סימן על הבשר רגילין היו לרשום בשר שפטור מן המתנות. אמנם הרמב"ם (פ"ט מביכורים ה"י) כתב, דהמשתתף עמהן צריך שירשום חלקו כדי שיניח המתנות בחלק הכהן, שאם לא ציין חלקו חייב במתנות, מפני שאין הכל יודעים שהכהן שותף לו.

כ) רש"י ד"ה ואם אחד, ויכול לומר זה הוא. וכן כתב התפארת ישראל (פ"י אות כו), דאפילו הוא היותר שמן, מצי לדחותו לומר אולי זה הבכור.

כא) בא"ד, שאין קדושה חלה על קדושה. הקשה הרש"ש, הא לקמן (קלד.) בד"ה קמה פירש, דמתנות אין בהן קדושה. לכך פירש, דהטעם משום דאיתקש לצבי ואייל, וכמו שפירש רש"י לעיל (קל.), בד"ה ומן המתנות. והט"ז (יורה דעה סימן סא סקכ"א) כתב, דצריך לומר, דכוונת רש"י לקדושת המצוה. ולכאורה יש ליישב לשון רש"י, דכיון דמסקינן לקמן (עמוד ב),

במציאתה, בעת שזכתה, וזה בהם בעלה, והרי הוא לוקחם בעד מה שנתחייב לעשות לה. וכתב היר אפרים, דנראה שהבעל צריך ליתנם לה, ושוב לוקחם ממנה בכח הזכות דמה שקנתה אשה קנה בעלה, אבל אם לא הגיע לידה כלל, לא זכתה בהם, ולא קיים מצות נתינה. עוד כתב, דאם האשה ממכירי כהונה, הרי הוא זוכה מיד כשנשחט. ואף שהבעלים יכולין לחזור בהם וליתן לאחר אף במכירי כהונה, מכל מקום, כל כמה דלא אהדרי בהו, כמאן דמטי לידיהו דמי.

ח) תוס' ד"ה רב כהנא, בתוה"ד, ואחר יש שהיה כהן בפרק קמא דקידושין רב כהנא שקל סודרא בפדיון הבן. אמנם התוס' בקידושין (ח.) בד"ה רב כהנא כתבו, דאי נמי יש לומר, דרב כהנא אכל בשביל אשתו, וכדאמרינן בפרק הזרוע והלחיים. וביאר בחידושי הגרע"א, דהיינו משום דסברי דטעמא במתנות דיהבינן אף לכהנת, משום ד"כהן" ואפילו כהנת במשמע, ואם כן, הוא הדין בפדיון הבן. (ועיין לעיל קלא: באות כז.) והפני יהושע (בקידושין ח.), תמה על דברי התוס' שם. וכתב, דהיינו דוקא לענין מתנות דגלי קרא, אבל בעלמא לא.

ט) גמ', והלכתא כוותיה דעולא. לכאורה צריך עיון, הא דעולא היינו דבי ר' אליעזר בן יעקב, דגבי מתנות אפילו כהנת במשמע, (ועיין לעיל קלא: באות כז), ואם כן, אמאי לא נקט הלכה כר' אליעזר בן יעקב דהוי תנא. ויש ליישב, דנקט עולא, משום דעולא אתי לאורייתא הלכה.

י) גמ', לוייה שילדה בנה פטור מחמש סלעים. ביאר הרא"ש (פ"י סימן ג), דהוי כמר בריה דרב יוסף, דאמר לא שניא איעברה מישראל לא שניא איעברה מעובד כוכבים, בנה פטור מחמש סלעים, ד"ברחם" תלה רחמנא. וכתב, דדוקא לוייה, אבל כהנת שנתעברה מעובד כוכבים, בנה חייב בחמש סלעים, דכיון דנתחללה מביאתו, הויא כבת ישראל שילדה מן העובד כוכבים, דבנה חייב בחמש סלעים.

יא) גמ', ואם איתא חייב בחצי מתנות מיבעיא ליה אידי וכו'. הקשה הרש"ש, ממתניתין דביכורים (פ"ב מ"י), דחשיב חייב מתנות בבבא דשווה לבהמה, הא לא הוה ליה למיתני אלא בהך בבא דשווה לחיה ולבהמה.

יב) רש"י ד"ה חלבו אסור, דאזלינן לחומרא בכלהו. הקשה התורת חיים, כיון דרבנן אית להו "שה ואפילו מקצת שה", אם כן, לאו משום חומרא הוי, אלא מדינא חייב בחצי מתנות, דהא איירי בצבי הבא על התיישה, ודמו נמי חייב לכסות מדינא, וחלבו נמי אסור מדינא, דלא שייך שחצי חלבו יהיה אסור וחציו מותר. ותמה עליו הלב אריה, במה שכתב דדמו חייב לכסות מדינא, הא מוקי לה בצבי הבא על התיישה, והא לא חייב לכסות, אלא רק מצד מקצת צבי ולא מצד מקצת שה, והא מספקא לן אי חוששין לזרע האב. ואם כן, שפיר כתב רש"י דאזלינן לחומרא דבכסוי ודאי הוי משום חומרא. עוד כתב, דלמאי דמסיק ר' יוחנן דמוקי לה בכוי שהוא בריה בפני עצמה, טעמא דכולהו משום דאזלינן לחומרא, חוץ ממתנות.

יג) גמ', אם שור לרבות את הכלאים. לכאורה צריך עיון, אמאי איצטריך קרא לאתווי כלאים, הא פשיטא דחייב במתנות, משום דבין אביו ובין אמו הוי שה דחייב במתנות. ולכאורה יש ליישב על פי מה שכתב הר"ן (מה. מדפי הרי"ף, עיין באות הבאה), דהא דמרבין בסמוך כוי, היינו בריה בפני עצמה, ולפי זה ניחא נמי גבי כלאים, שלא מתייחסים מהיכן בא, דכיון דמורכב מב' מינים, חשבינן ליה כיצירה חדשה, ומשום הכי איצטריך רבויא.

יד) גמ', מה תלמוד לומר אם שה לרבות את הכוי. התוס' לעיל (עט.) בד"ה עייל לי הוכיחו, דלר' יוחנן האי כוי לא מתוקם אלא בתייש הבא על הצביה, ובין חוששין לזרע האב ובין אין חוששין לזרע האב, איצטריך קרא לחייב בכל המתנות, דאי איירי בצבי הבא על התיישה, אם כן, משמע דחוששין

לרבי דאית ליה ביבמות (סד:), דבתרי זימני הוי חזקה. והא דנקט ג' הוי לר' שמעון בן גמליאל דאית ליה, דבתלתא זימני הוי חזקה.

(ל) רש"י ד"ה במצות ל"ת, דאית ביה מיתתה או כרת דקם ליה בדרכה מיניה. תמה הרש"ש, אמאי לא פירש כדלעיל (קז: בד"ה כפתוהו, דבמצות לא תעשה מלקין אותו רק ארבעים כיון דכבר נעשית העבירה. ובחידושי הר"ן ביאר, דמצות לא תעשה ועשה לאו דוקא, אלא מצות לא תעשה, היינו שמכין אותו ואומרין לו לא תעשה עוד מה שעשית, וכיון דהעבירה עשויה, תו לא מלקינן ליה, ואף במצות עשה, כגון שעבר סוכות ולא נטל לולב, או שלא ישב בסוכה, כיון דלית ליה תו למיתב בסוכה וליתול לולב, מלקינן ליה רק ארבעים חסר אחת. אבל היכא דעדיין פסח, והיה אוכל חמץ, ולא רצה להפסיק, מכין אותו עד שיאמר רוצה אני או עד שתצא נפשו, ואף דהוי מצות לא תעשה, כיון דאכתי שייך לקיים המצוה.

(לא) גמ', ואמר רב חסדא זרוע לאחד וקבה לאחד וכו'. הרמב"ם (פ"ט מבכורים הי"ז) כתב, דהרוצה ליתן המתנות לכהן אחד נותן. וכתב הדרך אמונה (שם ס"ק קמא), דאף דאמרין בעירוובין (סג:), דכל הנותן מתנותיו לכהן אחד מביא רעב לעולם. הני מילי כשנותן לו לעולם, אבל אם אינו נותן לו לעולם, אלא רק באקראי, מותר לו.

(לב) רש"י ד"ה גרמא גרמא, כל עצם ועצם היה מחלק לשנים. וברש"י על הרי"ף (מה: מדפי הרי"ף) בד"ה גרמא כתב, דב' עצמות יש בה דורוע הוא מארכובה עד הכף של יד, ויש בה שתי עצמות, והיו נותנין אותו לשני כהנים. דהיינו דהזרוע היה מחלק לשני עצמות, אבל העצם עצמו לא היה מחלק לשנים.

(לג) גמ', האוכל מבהמה שלא הורמו מתנותיה כאילו אוכל טבל. הקשה הקובץ שיעורים (בבבא בתרא אות שעא), דמאי לא הורמו שייך הכא, הא מופרשין ועומדין הן, וקריאת שם נמי לא שייכא בהו, דעל ידי קריאת שם לא יתקדשו.

(לד) גמ', ולית הלכתא כוותיה. כתב הרי"ף (מה: מדפי הרי"ף), משום דמתנות אין בהן קדושה, אלא חובת טבח הן, ואי דלא יהיב להו, איהו קאי באיסורא, אבל בשרא שרי. והרמב"ם (פ"ט מבכורים הי"ד) כתב, דמותר לאכול ממנה, שאינה דומה לטבל, שהרי מתנות כהונה מובדלין, והמתנות עצמן אסור לאכלן אלא ברשות כהן. [נהתוס' בבבא בתרא (קכג: בד"ה וקסבר, נמי כתבו לסברת הרמב"ם, דגבי מתנות דזרוע ולחיים שהן ניכרות, לכולי עלמא הוי כמי שהורמו. ולפי זה, לכאורה צריך עיון, אהך דכתבו לעיל (קלא). בד"ה הכי גרסינן, דאיסורא מיהא איכא. (נו.ו)].

(לה) תוס' ד"ה כאילו אוכל טבלים, ממש דמתנות ילפינן נתינה נתינה מתרומה. דהיינו דהוי טבל מדאורייתא. ולפי זה אתי שפיר הא דהקשו לעיל (לז: בד"ה שלא הורמו, לר' יוחנן דאמר דהוי כאילו אוכל טבל, דאף דיחזקאל כהן היה, כהן עצמו צריך להפריש תרומות ומעשרות ואסור לאכול טבל, והיינו משום דהוי טבל דאורייתא. וכן אתי שפיר הא דכתבו לעיל (קלא). בד"ה הכי גרסינן, דאף דלית הלכתא הכי, היינו דלא הוי כאוכל טבלים, אבל מכל מקום איסורא איכא לאכול מבהמה שלא הורמו מתנותיה, והיינו מדרבנן. אמנם מדברי רש"י לעיל (לז: בד"ה מתנותיה דכתב, דהוי רבותיה דאף שהיה כהן ובלא הרמה יכול לאוכלה. והיינו משום דהא דאמרין דהוי כאוכל טבלים, לא הוי טבל גמור מדאורייתא, אלא מדרבנן, והיינו חומרא בעלמא, וכן מדויק לישנא דגמ' באילו אוכל טבלים. ולפי דבריו, כי אמרינן דלית הלכתא, היינו דאפילו מדרבנן ליכא איסורא.]

(לו) גמ', אמר רב חסדא מתנות כהונה אין נאכלות אלא צלי וכו'. אמר קרא למשחה לגדולה. הרמב"ם (פ"ט מבכורים הי"ב) כתב, דאם רצה הכהן למכור המתנות או ליתנן במתנה אפילו לעובד כוכבים או להאכילן לכלבים,

דאיירי בבא לידי כהן ומכרו לישראל במומו, אם כן, כבר קדוש מדין שהיה ממון כהן, ולכן לא יכול לחול עליו עוד קדושת ממון כהן. דהיינו מתנות].

(כב) תוס' ד"ה בזמן שמאה, על כרחך בכולן בעלי מומין איירי וכו' ומדנתערב ואין מכירין בו אם כן גם האחרים בעלי מומין הם. ובתפארת ישראל (פ"י אות כב) כתב, דיש לפרש, דלא נודע שנתערב עד אחר שנשחטו והופשטו. והתפארת יעקב כתב, דיש לומר, דאיירי בתמימים דנתערבו, דדינן ירעו עד שיסתאבו, וראשון ראשון שנפול בו מום שוחטין אותו.

(כג) תוס' ד"ה וצריך לרשום, ויש לומר דהתם כל שיות שבו מחייב וכו'. והר"ן (מה: מדפי הרי"ף) הוסיף לבאר, דנהי דאמרין "שה" ואפילו מקצת שה, הני מילי היכא דכל שיות שבו חייב, דבהאי גונא כולו שה מיקרי, אבל הכא דמקצת שיות פטור, לא חייבי רחמנא.

דף קלב ע"ב

(כד) גמ', זאת אומרת הדין עם הטבח. כתב הרי"ן (מה: מדפי הרי"ף), דאף דהדין עם הטבח, מכל מקום, טובת ההנאה לבעלים, דהיאך הלה עושה סחורה בפרתו של זה. [לכאורה נראה לבאר, דהתורה שיעבדה את הטבח בחיוב ממוני, אף דעצם החיוב מצד הבעלים].

(כה) רש"י ד"ה זאת אומרת, דינו של כהן לתבוע מתנותיו מן הטבח. ביאר הריטב"א, דכוונתו דאף שהבהמה של ישראל, כל מאן דהוי מתנות ברשותיה, מיניה תבע אי אתיניהו בעיניהו, וכגון דיש לדבר תובעים במכירי כהונה, ולא מצי אמר ליה לאו בעל דברים דידי את, זיל אצל בעלים. וכתב, דדוקא בעודן ברשותו, אבל אם נתנם טבח לבעלים, או מכרן, אין לכהן על הטבח כלום.

(כו) גמ', דרש רבא מאת העם ולא מאת הכהנים. כתב בחידושי הגרע"א (עמוד א), דהא דאיצטרין קרא למיפטר כהנים מליתן, אף דלכאורה פשיטא, דאי יהינן להו ודאי לא שקלינן מיניהו. משום דאינה סברא שיהיו פטורים כיון דיהינן להו. וכדמוכח לענין מעשר עני, דאף דנותנים לו, מכל מקום מוציאין ממנו, וכדלעיל (קלא). והקשה המרחשת, דמאי שנא מהך דאיתא בבבא קמא (קט:), דאם בשל אחרים הוא זוכה, לעצמו לא כל שכן. ולכך ביאר, על פי מה שכתבו התוס' לעיל (עמוד א) בד"ה וצריך, דהכא כיון דלא מיחייב כל שיות שבו לכך פטור לגמרי, דהאי סברא שייך למימר דוקא אם הכהן פטור לגמרי, דפוטר אפילו חלקו של ישראל, אבל אם הכהן פטור רק מצד שזוכה לעצמו, בהאי גוונא לא פטור בכל השאר דשייך לישראל, והישראל מחויב ליתן מתנות כהונה, ומשום הכי איצטרין קרא לפטור את הכהן, כדי שלא יחול חיוב מתנות כהונה כלל.

(כז) רש"י ד"ה ולא מאת, קא סלקא דעתך דכהנים לא איקרו עם. כתב הרש"ש, דצריך למחוק תיבת "קס"ד, דהרי האמת היא דכהנים לא איקרי עם. ובחידושי החתם סופר כתב, דיש לומר דכוונת רש"י, דסלקא דעתך ד"עם" אזובחי הזבח נמי קאי, דזובחי הזבח יהיו עם ולא כהנים, קא משמע לן, ד"מאת" הפסיק הענין, ובתר בעלים אזלינן אף אם הטבח כהן.

(כח) תוס' ד"ה כשהוא אומר, בתוה"ד, ולא כפי' הקונטרס דפירש דחייב מהתורה וכו' דאם כן שניים או שלשה שבתות אמאי פטור וכו'. כתב הרשב"א, דיש ליישב פירוש רש"י, דעד שתיים ושלשה שבתות פטור, משום דלא מוכחא מילתא שהוא שוחט לאחרים, דשמא שוחט הוא לעצמו, ואם ירצו אחרים לקנות, ימכור להם ממה ששחט לעצמו, אבל אי קבע מסכתא, מוכחא מילתא וחייב מיד.

(כט) גמ', שתיים ושלש שבתות פטור. ביאר המעדני יו"ט (סימן י אות פ), דהא דנקט שתיים ושלש, משום דהכל לפי מקומו ושעתו ולפי ראות עיני הדיין. אמנם התוס' בשבת (ס: בד"ה השתא חמש כתבו, דהא דנקט שתיים היינו

הדרך היומית

מסכת חולין דף קלב – דף קלג

ח השו"ן – ט השו"ן התשע"ב

ג) גמ', מי אמרינן חיובי מצוה קא מחבב. כתב הר"ן (מה: מדפי הרי"ף), דהא דמבעיא ליה, דוקא כשיתנו לו הבעלים ברצון לאחר מיכן, דאי לאו הכי לא מספקא להו מידי, דהא יש בהן טובת הנאה לבעלים.

ד) גמ', שם. כתב התפארת יעקב, דהא דלא קאמר דתליא בדעת הכהן אי מכוון לחבב או להנאתו, משום דיש לומר, דאף דמכוון לחבב המצוה, מכל מקום, בעיני הרואים הוי זלוול, דהא אביי פשיטא דהיה בדעתו לחבב המצוה.

ה) גמ', ונתן ולא שיטול מעצמו. כתב רש"י בשבת (נו). בד"ה מתנות, דהוא הדין לכל מתנות כהונה ולויה.

ו) רש"י ד"ה דחטיף מתנתא, מתינוקות שנושאין אותן לכהנים. עיין לעיל (קלא. באות טו.), במה שביאר בחידושי החתם סופר, אמאי נקט דוקא תינוקות. נולכאורה יש לבאר עוד, על פי מה שכתב הר"ן (מה: מדפי הרי"ף), דמיבעיא ליה, דוקא בגוונא שיתנו לו הבעלים ברצון, והא דחטיף היינו משום חיבוב המצוה, ומשום הכי כשחוטף מהתינוקות, שכבר יצא מהבעלים והרי הן מיועדין אליו, סלקא דעתין דיש לחבב ולחטוף קודם שהם יתנו לו, דאי הוי מיירי בגדולים הא כבר חשיב ביד כהן, דהגדול זיכה לו, ומאי קא מבעיא ליה.

ז) גמ', כיון דשמענא להא דתניא הצנועים מושכין. כתב הלב אריה, דאף דהא דצנועים מושכים ידיהם, היינו משום שנתלח מארה בלחם הפנים, וכמו שכתב רש"י בד"ה הצנועים. ולא היה מגיע לכל אחד אלא דבר מועט. אבל הכא במתנות לא שייך האי טעמא, דאף שהיו כהנים רבים, הא לאותו כהן שהיו נותנים היו צריכין ליתן דבר חשוב, וכדאמרינן לעיל (קלב:), דבעינן כדי נתינה. מכל מקום מיייתי שפיר מצנועים, דהא אף שהיה מגיע להם מועט מלחם הפנים, היה להם להסתפק באותו מועט ולא לדחות קדשי ה', וחזינן דאף על פי כן היו הצנועין מושכין ידיהם כדי שיהיה מספיק לגרגרנים, ומשום הכי מנע נמי אביי ליטול, כדי שיגיע טפי למי שצריך יותר.

ח) גמ', משקל נמי לא שקולנא. הרמב"ם (פ"ט מבכורים הכ"ב) כתב, דאם יתנם לו דרך כבוד יטלם. וביאר הדברי חמודות (סימן ז אות יד), דעל כרחך צריך לומר הכי, דהא אם לא יטלם כלל, יהיה נראה כמבוזה המתנות.

ט) רש"י ד"ה אנסיה ליה עידיניה, עתים שקבע לתלמידיו היו טורדים אותו לישא וכו'. והרא"ש (סימן ז) פירש, דהוה חולה מעיים ולא היה יכול לשהות נקביו. וכתב המעדני יו"ט (שם אות א), דדוחק הוא לומר דכל ימיו היה חולה במעיים, וטפי מסתבר לפרש כרש"י, ומשום דלימד תורה לרבים לא רצה לבטל ולהפסיק כדי לפרוש את כפיו.

י) גמ', לזיכי ליה מתנתא אף על גב דלא אתי לידיה. הקשה התפארת יעקב, דמאי נפקא מינה לצורבא מרבנן בזיכוי דקודם דאתי לידיה, הא יכול לקבלם עבור הכהן בשליחותו, והכהן יתנם לו במתנה. וכתב, דיש לומר, דכיון שזיכה לו המתנות, אף שעדיין לא קיבלם יכול למכור אותם במעות. וכתב, דודאי לא מהני הך זיכוי אלא לאחר שחיטה, שכבר יש לכהן מתנות כיון דהוי מכירי כהונה, אבל קודם שנשחטה, פשיטא דאינו יכול לזכות.

יא) גמ', במכירי כהונה. ברש"י בגיטין (ל). ד"ה במכירי ביאר, דכיון דמילתא דפשיטא היא דלדידהו יהיב להו, אסחי להו שאר כהני דעתייהו והוה כמאן דמטו ליידיהו דהני. ובחידושי הריטב"א (שם) כתב, דהוי תקנת חכמים דנחשב כאילו זכה בה.

יב) רש"י ד"ה ירע שריד באהלו, למי שירע שריד באהלו תלמיד רע. כתב המהרש"א (חידושי אגדות), דמשמע מלשון רש"י, ד"שריד" מיירי באותו תלמיד רע, וכתב, דלא משמע הכי, מדקאמר ואין שריד אלא תלמיד חכם. לכך כתב, דהמקרא מטורס, אש לא נופח בשריד, על אשר ירע באהלו, על שהניח התלמיד הרע באהלו של תורה.

מאכילם שאין בהן קדושה כלל. והקשה האבי עזרי (פ"ט מבכורים הכ"ב), דמאחר דחזינן דלית בהו דין אכילה, אם כן, מה שייך לומר דאם הכהן אוכל יש דין "למשחה" לאכול כדרך המלכים. וכן הקשה על הרדב"ז (שם הכ"ב) דכתב, דדוקא בזמן שהכהנים עצמן אוכלין המתנות אבל אם נתנו או מכרן לישראל, הישראל אוכל אותם כמו שירצה. וכתב דהים של שלמה (סימן יא) כתב, דמאחר שיש דין אכילה למשחה, על כרחך הא דשרינן להאכילן לכלבים, היינו דוקא כשהסריחו, דאין ראויים לאכילת כהן. ומהאי טעמא, אין לו להאכיל אף לישראל, כיון דאצל הישראל לא שייך למשחה. וכתב, דאמנם ברמב"ם לא משמע לחלק. נולכאורה יש ליישב דברי הרמב"ם, דהא יש לחקור בדין "למשחה", אי הוי דין בבשר, או בצורת אכילת הכהן. ואם כן, יש לומר, דהרמב"ם סבר דדין "למשחה" לא הוי בבשר, אלא הוי דין בצורת אכילת הכהן. ולכן דוקא כשהכהן אוכלו צריך למשחה. והים של שלמה דכתב, דכל שהן ראויים לאכילה אית בהו דין למשחה, סבר דהוי דין בבשר. ואיכא בינייהו נמי, בגוונא שאין הכהן יושב ואוכל, אלא שאוכל בדרך הליכה, דבצורת הבשר איכא למשחה, אבל בצורת האכילה ליכא.

לז) תוס' ד"ה אין נאכלין, וא"ת דבפ' כל התדיר אמרינן וכו'. וברמב"ן כתב, דהא דאמר צלי וחרדל לאו דוקא, אלא אתי למימר דנאכלות על השובע ובלפתן כדרך שהמלכים אוכלין.

לח) רש"י ד"ה שאינו מודה בעבודה, שאמר בלבו דברי הבל הן ולא צוה המקום להקריב לו קרבנות וכו'. הקשה הריטב"א, אם כן, אמאי אמרה הגמ' דאין לו חלק, הא חייב מיתה, שכופר בתורת משה. לכך פירש, שאינו מודה במקצת עבודות, שאומר שאינן צריכות ואינם חובה, ואף על פי שמשא אמרם מפי הגבורה. נולכאורה יש ליישב דברי רש"י, מהא דדקדק בלשונו וכתב, שאמר בלבו דברי הבל הן, ואנן חשדינן ביה על פי הנהגותיו. ואינו חייב מיתה, דבית דין אינן יכולין לדונו, כיון דלא שמעו שכפר.

לט) [תוס' ד"ה ולא מילתא, הוה מצי למימר וכו' המחזיקין בתורת ה' יש להם מנת משמע מחזיק אפילו שאין בקי. ולכאורה צריך עיון, מהא דכתבו במנחות (יח): בד"ה מודה בעבודה, דכי ממעטינן "אינו מודה בעבודה" משמע אפילו תלמיד חכם אלא שהוא רשע, וכי ממעטינן מ"מחזיקין" "אינו מחזיק בתורת ה'", היינו עם הארץ דאינו יודע את ההלכות, ואם כן, אמאי כתבו דהוה מצי לאקשווי ממחזיקין, הא היא גופא קאמר ר' חסדא דמי שאינו בקי בהלכות מתנות כהונה אין נותנין לו. אמנם לפי מה שכתב רש"י בד"ה שאינו בקי, דאינו בקי היאך דין מתנה היאך נאכלין בגדולה, ניחא, דר' חסדא אמר שאינו בקי דוקא בהך דינא דנאכל בגדולה, אבל בשאר ההלכות בקי, ואם כן, הוה מצי לאקשווי נמי מ"המחזיקין בתורת ה'"].

דף קלג ע"א

א) תוס' ד"ה קבלות, ויש לומר דהכא כיון דכתיב המקריב את דם השלמים ואת החלב ובחלב לא שייך קבלה דם נמי לא שייך קבלה. הקשה המצפה איתן, הא איתא בזבחים (ד:), דהאי קרא בקבלה איירי, ויליף מיניה לאסור שינוי קודש בקבלה. ותירץ, דמכל מקום, "בני אהרן" לא קאי אהקרבה דהיינו קבלה, ד"את החלב" הפסיק הענין, לומר דבעינן דוקא הקרבה ממש לגבי בני אהרן, דומיא דחלב דאיירי בהקטרה ולא בקבלה.

ב) גמ', אי בטויא מייבד דייבי ואי לקדרה אי דמחתך להו ומלח וכו'. הקשה הריטב"א (לעיל צג.), דמהא דלא הזכיר חתיכה אלא בקדירה, משמע דבצלי לא בעי למיחתך, והא לעיל (צג.), משמע מהא דקתני ואפילו לקדרה, דבצלי נמי בעי למחתך. ותירץ, דהא דנקט התם ואפילו לקדירה, לא דק. אמנם התוס' לעיל (צג.) בד"ה חתיכה, כתבו, דאף בצלי בעי למיחתך. [אמנם לדבריהם קושית הריטב"א במקומה עומדת].

דף קלג ע"ב

(יג) רש"י ד"ה אבע"א, לעולם כדאוקימנא מעיקרא דיתיב עובד כוכבים אמסחתא וכו' דסתם עובד כוכבים מפעא פעי תדיר הוא צועק אל תתנם בכך וכו' והכל יודעין שיש לו חלק בה. וברמב"ם (פ"ט מביכורים ה"י) כתב, דהמשתתף עם הנכרי אינו צריך לרשום, שסתם גוי מרבה דברים ומודיע לכל שהוא שותף, ואף על פי שאינו עמו בשעת מכירה.

(יד) גמ', שותף בראש פטור מן הלחי. הקשה האפיקי ים (ח"ב סימן יא בהגה"ה), על פי מה שכתבו התוס' לעיל (קלב.) בד"ה וצריך לרשום, דכיון דלא מחייב כל שיות שבו פטור לגמרי. והא הכא כיון ששותף בראש, ליפטר נמי מן הקיבה כיון דאין כל שיות שבו מחייב. ותיירץ, דחויבא דמתנות לאו בגופו דשה תלי, אלא במתנות עצמן, והא דאמרינן במתנות לר' אליעזר "שה" ולא מקצת שה, קאי אעיקר מתנות, דרק מקצת שה איכא במתנות, דהפטור והחייב תלי במתנות, ואם כן, לא שייך למיפטר כל השה ממתנות, כשיש לכהן חלק בראש, אלא פטור רק מלחיים דגביו הוי מקצתו פטור, ואם יש לכהן חלק בכל הבהמה ואפילו אחד ממאה, פטור מכל המתנות, משום דבכולה מתנה פתיך חלק הכהן.

(טו) [רש"י ד"ה אפילו אחד, בתוה"ד, ובכהן או עובד כוכבים שמכרו בהמה לטבח ישראל קאמר. נראה לבאר, דהא דנקט רש"י דוקא האי גוונא דהכהן או העכו"ם מכרו ושיירי גבייהו, משום דאתי לאשמועינן דחשיב שותפות אפילו באחד ממאה, דאי הוה איירי דהישראל מכר לכהן או לעכו"ם אחד ממאה בראש, לא אהני המכירה, דהא ליכא קנין בפחות משווה פרוטה].

(טז) תוס' ד"ה ועורות קדשים, תימה וכו' והוה ליה למימניה עם עשר שבמקדש. וברש"י בבבא קמא (ק"י) בד"ה ועורות קדשים כתב, דלא חשיב בהדי הנך דמקדש אלא הנהו דאי נפקי חוץ לקלעים מפסלי ביוצא. והתוס' הרא"ש תירץ, דהא דחשיב להו עם מתנות בירושלים, משום דהכהנים היו חולקים אותם בירושלים. והמהרש"א כתב, דקושית התוס' אינה מובנת כלל, דהבכור ומורם מאיל נזיר ומן התודה, נמי לא היו יכולין להוציאן חוץ לעזרה בשעת הפשטה, ואפילו הכי חשיב להו מהנך שהיו בירושלים, דמכל מקום, אחר הפשטה היו יכולין להוציאן חוץ לעזרה לירושלים, והכי נמי אית לן למימר לענין עורות, דאחר הפשטה היו יכולין להוציאן חוץ לעזרה. וכתב, דאף דלאחר ההפשטה היו יכולין להוציאן אף לגבולין, מכל מקום לא חשיב להו בהדי הנך דגבולין, משום דמעיקרא באו לכלל קדושת עזרה, מה שאין כן בכל הנך י' דגבולין, דמעיקרא לא באו לכלל קדושת עזרה.

(יז) גמ', דתניא עשרים וארבע מתנות וכו' הוא סבר מדקא חשיב להו למתנות בחדא וכו'. כתב המהרש"א, דהוא הדין דהוה מצי לאתויי מברייתא דלעיל (קלא.), דקתני ט' נכסי כהן וכו' וקחשיב להו למתנות בחדא, אלא דניחא ליה לאתויי הך ברייתא, משום דמיניה נמי אדחי טעותיה, מדקחשיב בה נמי מורם מן התודה ואיל נזיר בחדא.

(יח) [גמ' הוא סבר מדקא חשיב להו למתנות בחדא וכו'. ברש"י ד"ה מדקא חשיב פירש, דחשיב האי תנא לכולהו זרוע לחיים וקבה כחדא מתנה שלא אמר עשרים ושש. ולפי זה אתי שפיר, הא דמותבינן ממורם מתודה ואיל נזיר, דקא חשיב להו כחדא, דהנך נמי מנה אותם כאחד, ואף דודאי לא הוו חדא. ולכאורה צריך עיון, דדלמא הא דסבר חייא בר רב דזרוע לחיים וקיבה הוה חדא, מהא דקתני בברייתא "מתנות" ולא נחת לפירושי, ואהה ליכא למידחי ממורם, דהתם אף דמנאן כאחד, מכל מקום נחת לפירושי, מורם מן התודה, ומורם מאיל נזיר, כיון דלא הוה חדא. (נ.ו.)].

דף קלד ע"א

(א) רש"י ד"ה על מנת, בסוה"ד, והוא אין בו כח להתנות. ובתוס' ד"ה חוץ

כתבו בשנויא קמא, דמיירי דהתנו וכו' ואם לא יתן לו לא יהיה המקח בטל. דהיינו דיש בו כח להתנות, והכא אין המקח בטל משום דכך התנו. ובחידושי בריטב"א כתב נמי דתנאי מותר, אלא דבעינן דרמי עליה תנאה, דהיינו דיאמר "על מנת שתתן לי המתנות", דהכי מהני תנאה, אבל השתא דאמר "על מנת שהם שלי", לאו תנאה הוא, ופטומי מילי בעלמא הוא. וכתב, דיש שפירשו, דבדין הוא דהוי תנאי, אלא דקנסוהו רבנן, משום "חלקם שאלו בפייהם".

(ב) תוס' ד"ה חוץ שיורא, אי נמי הוי כמתנה על מה שכתוב בתורה. הקשה בחידושי בית מאיר (על הש"ך סק"ח), מהא דקיימא לן דבדבר שבממון תנאו קיים. והביא בשם תשובת הרא"ש (כלל ק"ח סימן ט"ו), דהני מילי לפטור ולהחזיק מה שבידו, כגון הרי את מקודשת וכו'. אבל אם התנה לעבור על דברי תורה, התנאי בטל.

(ג) גמ', מר סבר על מנת שיורא הוא. ביאר התיבוב המשפט (סימן ריב סק"ד), דמר סבר שיורא הוא, היינו דמשייר בגוף המכר שלא מכר לו המתנות כלל, וממילא לא הוי מתנה על מה שכתוב בתורה, דכיון דהלוקח לא לקח המתנות, לא נתחייב במתנות. ומר סבר תנאה הוי, דהיינו דמכר לו הכל, אלא דשייר לעצמו זכות בנתינת המתנות שלא יזכה הלוקח במה שזיכתה לו רחמנא, והוי מתנה על מה שכתוב בתורה, כיון דהתורה זיכתה נתינת המתנות ללוקח.

(ד) רש"י ד"ה אבל שקלן, בתוה"ד, והכי מפרש לה בהגול בבבא קמא דאף עם הטבח קאמר ר' יהודה. המהרש"א גרס, קאמר רב. והקשה, דאין להוכיח מהתם, דהא לא קאמר התם אף עם הטבח, אלא למאי דמסיק התם דטעמא דרב, משום דמתנות כהונה נגזלות וכדמסיק נמי הכא, אבל מעיקרא הוה בעי למימר התם, דרב לית ליה דרב חסדא, והא דקאמר "עם הטבח" דוקא קאמר רב, וכמו שפירשו התוס' בד"ה דמר אית.

(ה) גמ', ושלאחר הקוצרים העליונים לעניים וכו'. הקשה המרדכי (סימן תשלז), דאמאי לא אזלינן בתר רובא, ורובא דקמה הוי דבעל הבית. וכתב, דליכא למימר דר' מאיר לטעמיה דחייש למיעוטא, משום דהכא הוי מיעוטא דמיעוטא. עוד כתב, דליכא למימר נמי משום דחלק עניים קרוב לחור, כיון דהוי אחורי הקוצרים, דהא רוב וקרוב הלך אחר הרוב. ותיירץ, דהא נמי כדמסקינן טעמא, דכתיב "עני ורש הצדיקו" צדק משלך ותן לו. עוד תירץ, דהוי קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי.

(ו) תוס' ד"ה ורמיניה, מרבנן נמי פריך דלא פליגי רבנן אלא משום דסברי דתחתונים ודאי נמלים כנסום. כתב המהרש"א, דתוס' לא ניחא להו בפירוש רש"י בד"ה שספק לקט, דרבנן פליגי אספק לקט, ואסתם מתניתין רבי מאיר היא פריך, דאם כן מאי פריך בסמוך, והא טעמא קאמר וכו', הא לרבנן על כרחך לית להו האי טעמא.

(ז) גמ', הכא פרה בחזקת פטורה קיימא קמה בחזקת חיובא. כתב הר"ן בנדרים (ז). בד"ה לענין הלכה, דמכאן משמע, דספק ממון עניים לקולא, מדאיצטריך טעמא דקמה בחזקת חיוב קיימא, הא לאו הכי פטור. והקשה הטורי אבן (בשילחי ראש השנה) דהכי נמי אפשר למידק איפכא, מהא דאיצטריך טעמא דפרה בחזקת פטורה קיימא.

(ח) גמ', קמה בחזקת חיובא. הקשה הקובץ שיעורים (אות סב), מה שייך לשון "קמה בחזקת חיוב", הרי אין הספק על הקמה אם חייבת בלקט, אלא הספק על הנמצא בחורי הנמלים מהיכן לקחו אם משל לקט או משל בעל הבית. לכך פירש, דאין הכי נמי לאו מדין חזקה הוא דאתינן, אלא משום דישאל שיעקרו חייב ספיקו חייב, וגוי שיעקרו פטור ספיקו פטור.

(ט) גמ', ספק איסורא לחומרא. הקשה הרש"ש, הא בכל התורה כולה אזלינן בתר חזקה אף באיסורא. וכתב דיש ליישב, דמדרבנן בעלמא הוא, דהוה כמו

הדרק היוזמי

מסכת הולין דף קלד – דף קלה

י' חשוון – יא חשוון התשע"ב

דבר שיש לו מתירין, דיפריש החלה וימכרנה לכהן.

דף קלד ע"ב

(י גמ'), ופדיון פטר חמור לפטור. הקשה התוס' הרא"ש, דהוה ליה למיתני נמי בכור בהמה טהורה לפטור, דירעה עד שיסתאב ויאכל במומו לבעלים, וכן לגבי חלה. ותירץ, דלא תני לפטור, אלא היכא שהדבר בעצמו כמו שהוא בלי שינוי מותר ליהנות ממנו. והרש"ש כתב, דיש לומר, דהא דנקט פטר חמור, משום שהוא חולין גמור, אבל בכור בהמה טהורה צריך להמתין עד שיפול בו מום, ואסור בגיזוה ועבודה, ואינו נמכר ונשחט באיטליו. וכן גבי חלה נמי, הא אסורה לו לאכלה, וצריך למוכרה לכהן, ואינה נאכלת בטומאה. והלב אריה כתב, דחלה לא חשיב לפטור, כיון דאין מחזיק לעצמו. ובכור בהמה טהורה נמי, אף דמחזיק לעצמו ואוכלו במומו, לא חשיב ליה לפטור, כיון דצריך להמתין עד שיסתאב, ולאחר שיסתאב הוי כבריה אחרת ויצא מכלל בכור.

(יא תוס') ד"ה ראשית הגז, תימה למאן דאית ליה לעיל דמתנות טבלי ליתני נמי מתנות לחיוב וכו' כי היכי דתני בבכור בהמה טמאה לחיוב ולפטור. כתב הלב אריה דיש ליישב, דשאני בכור בהמה טמאה, דצריך לעשות מעשה ממקום אחר דהיינו להפריש טלה, ואם לא ימצא יאסר לו בהנאה, ולכן שייך למיתני חיוב גביה, מה שאין כן גבי מתנות דאין צריך לעשות שום מעשה ממקום אחר, אלא רק להפרישם ולהחזיקם לעצמו, לכן לא שייך ביה למיתני חיובא.

(יב גמ'), לוי זרע בכישר וכו' אתא לקמיה דרב ששת. הרמב"ם (פ"א ממתנות עניים ה"ד) כתב, יראה לי שכשם שפאה חייב בחוץ לארץ מדרבנן הוא הדין שאר מתנות עניים. וכתב הכסף משנה (שם), דכן מוכח מהכא דאתא לקמיה דרב ששת שהיו בבבל. אמנם הבעל העיטור (בהלכות פרוזבול דף עז) כתב, דלוי מחמייר על עצמו היה.

(יג גמ'), לעני ולגר תעזוב אותם ולא לעורבים ולא לעטלפים. כתב הדבר אברהם (ח"א סימן יג), דטעמא ד"לא לעורבין ולעטלפין" לא מהני אלא לענין שלא יחול לכתחילה מצות עזיבה בהאי גונא. דהוי תנאי בעיקר מצות העזיבה שתבוא לידי עניים, ואם לא תבוא לידם, אין כאן מצות עזיבה מעיקרא. אבל לאחר שכבר עזב, דהיינו שבשעת עזיבה היו כאן עניים, והיה ראוי לבא לידם, נעשה כבר ממונם של עניים, ואינו יוצא מרשותם אלא בדרכי הקנאה וביאוש והפקר.

(יד גמ'), מקום שנהגו למלוג בעגלים לא יפשיט את הזרוע וכו'. ביאר הר"ן (מו. מדפי הרי"ף), דמקום שנהגו למלוג בעגלים ולהעבירם במים רותחין ולאכלם עם עורם, לא יפשיט את הזרוע, משום דאהני מנהגא, להרבות במתנות כפי המנהג, דמן התורה אין העור ניתן עם הזרוע, אלא כיון שנהגו שלא להפשיט, נותנו לכהן עם עורו. ובמקום שנהגו להפשיט את הראש לא יפשיט את הלחי, דלא אהני מנהגא להמעיש ממתנתו, דהא הראש הוי מן התורה וכדמריבין מקרא בסמוך.

(טו גמ'), רב אמרי נמי לעניים זכה בהם. כתב הלב אריה, דאף דבלאו הכי הרי שלחו לבי מדרשא, מכל מקום, הוצרך רב אמרי לקדם ולזכות בהם, כדי ליתן גם לעניים אחרים שאינם מבי מדרשא.

(טז מתני'), רבי יהודה אומר שוק מן הפרק של ארכובה עד סוכך של רגל. כתב התוספות יו"ט (פ"י מ"ד), דלרבי יהודה אין במתנת הזרוע, רק עצם האמצעי לבדו, ובהאי פליג אתנא קמא. והקשה הרש"ש, הא מלשון רבי יהודה משמע, דלא פליג אלא אשוק, אבל בזרוע מודה לתנא קמא שהוא ב' עצמות. לכך כתב, דנראה להגיה בדברי התוס' יו"ט דאין במתנת הזרוע.

(יז גמ'), והלחיים למאי אתא להביא צמר שבראש כבשים וכו'. ברש"י ד"ה

הראש כתב, דמריבין לקמן מקרא יתירא שאף הצמר שבראש כבשים וכו' וכל שכן העור. הקשה הלב אריה, מנא לן לרבווי תרווייהו, דלמא לא אתי לרבווי אלא הא דמסתבר טפי דהיינו העור ולא צמר. וכתב, דיש לומר, דאיכא שני רבוים גבי "והלחיים", דהיינו הוי"ו והה"י. וכתב, דצריך לומר, דוי"ו ד"והקבה" אינו מיותר, דכן דרך הכתוב לכתוב, ורק וי"ו ד"והלחיים" מיותר.

(יח רש"י ד"ה הפרק), עד פיקה של גרירת עד שיפוי כובע וכו'. ובתוס' ד"ה פיקה כתבו, דהיא טבעת גדולה שעשויה עגולה כפיקה. כתב הלב אריה, דלפירוש רש"י צריך לומר דפיקה היינו כובע, ואם כן, הא דקאמר "עד פיקה" היינו עד ועד בכלל. אבל לפירוש התוס', דפיקה היינו טבעת הגדולה, צריך לומר, דעד ולא עד בכלל, דהא טבעת הגדולה הוי מקום שחיטה לכולי עלמא, ואינו שייך לכהן, וכדמוכח בגמ'.

פרק "ראשית הגז"

דף קלה ע"א

(א מתני'), לא הספיק ליתנו לו עד שצבעו פטור. פירש רש"י בד"ה פטור, דקנייה בשינוי. ובתוס' לקמן (קלז): כתבו, דבפירוש רש"י הראשונים במכתב ידו פירש, שקודם שגזו חמש צאן דהיינו כדי חיוב, צבע מה שגזו שלא בא לידי חיוב עד שצבעו. וכן איתא להדיא בבבא קמא (צג):. דגזו ראשון ראשון וצבעו ראשון ראשון וכו' אין מצטרף. וכתבו התוס' שם (סו). בד"ה לא הספיק, דאתי לאשמועינן מדאפילו צבע מקצת והניח מקצת דפטור אפילו מה שלא צבע, דלא חל עליו חיוב ראשית הגז, כיון שאין מצטרף. אבל היכא דגזו כשיעור תחילה, ונתחייב לכהן, דוקא צבע כולו פטור אבל הניח מקצת, מה שהניח חייב אף על פי שאין בו שיעור, דכבר נתחייב.

(ב מתני'), שם. עיין בדברי הר"ן (מד: מדפי הרי"ף) דביאר, אמאי לא מחייבין הכא מדין משתרשי, וכדאמרין לעיל (קלא). (עיין לעיל קלא. אות ח).

(ג גמ'), הא לאו בני גיזה נינהו. כתב החזון איש (יורה דעה סימן ריד), דליכא למימר דאיירי בעבר וגזו, דהא אינו בכלל גז סתמא, דאין זה מכוונת התורה לחייבה במצות אחרי שעיקר מציאתה בעולם בעבירה. ועוד כתב, דהא בעינן חמש צאן, והכא מה שעתיד ליגזו אינו מצטרף, דהא אין כאן גיזה, כיון שאסור לגזו, דבשביל שעבר וגזו, לא הוכנו השאר לגיזה.

(ד גמ'), הכא במקדיש בהמתו לבדק הבית חוץ מגיזותיה וכו'. ברמב"ם (פ"י מבכורים ה"ב) כתב, דאיצטריך קרא להיכא דהקדיש בהמות לבדק הבית וגזו דיכול יהיה חייב לפדות וליתן לכהן וכו' תלמוד לומר "צאנך". והקשה המהר"י קורקוס (שם), דהא הך אוקימתא נדחית בגמרא, משום דלא אתיא אלא כמאן דאמר קדשי בדק הבית לא בעו העמדה והערכה, דלדידיה שייך פדייה בגיזה, אבל לדידן דקיימא לן דגם קדשי בדק הבית בעי העמדה והערכה, וכן פסק הרמב"ם (פ"ה מערכין וחרמין ה"ב). אי אפשר לומר שיפדה הגיזה. וכתב, דאפשר לחלק, דעד כאן לא פסק הרמב"ם, דקדשי בדק הבית נמי בעי העמדה והערכה, אלא לפדות הבהמה עצמה, אבל לפדות הגיזה אפשר, כיון דהוי כמקדיש עצים ואבנים לבדק הבית דנפדים. ועוד כתב, דאפשר לאוקמי דמיירי בשהעמיד הבהמה עם הגיזה והעריך, ואחר כך עבר וגזו. [ודלא כדכתבו תוס' ד"ה והא בעינן]. והכסף משנה (שם) כתב, דהא יש להקשות נמי בהמשך דבריו, דנקט לאוקימתא דרב מני דהקדיש בהמה חוץ מגיזתה, והא לא מתרצא בגמרא אלא בדאמר חוץ מגיזה וכחישא, ועוד הקשה, דאמאי השמיט לאוקימתא דרבא. לכך כתב, דצריך לומר, דהרמב"ם לא נחת כלל לדינא, אלא אתי למימר דמשכחת לה דאיצטריך קרא ד"צאנך" למעוטי מוקדשין, או כגונא קמא וכמאן דאמר קדשי בדק הבית לא בעו

טעמא נמי הוי לקולא, דבחלקו של ישראל לא ישער אלא לפי חציו, משום דחלקו של עובד כוכבים מעורב בו, ואמאי אמרינן דכמאן דפליג דמי, והא בכל חטה וחטה יש לישראל ולעובד כוכבים חלק, דאין ברירה.

יא) רש"י ד"ה טבל וחולין, בתוה"ד, אבל הכא יש בילה דהא בכל חטה וחטה יש לישראל ולעכו"ם חלק בו כיון דאין ברירה. **הקשה הלב אריה,** דהא לא אתי שפיר לפי מה שכתב **רש"י לעיל בד"ה ואיבעית אימא,** דיש לחלק, בין תרומה לראשית הגז, דגבי ראשית הגז בכל בהמה יש לעכו"ם ולישראל חלק בו, ומה שאין כן בתרומה דדגן כמאן דפליג דמי, והכא נקט דבכל חטה וחטה יש לשניהם חלק בו, ואם כן, הוה ליה למיפטר משום ותפות עכו"ם כמו ב"צאנך". וכתב, דאפשר לומר, דכוונתו דאף דכמאן דפליג דמי, מכל מקום, הא לא הוברר איזה חטה של ישראל ואיזה של עכו"ם, כיון דאין ברירה, ולהכי נקט דלשניהם יש חלק בו, דהיינו שיש להם זכות בו, ומה שאין כן בחדש וישן, דמתחילה היה מסוים איזה חטה חדש ואיזה ישן.

יב) בא"ד, וכי אפריש מיניה וביה יש במעשר מן החיוב כפי החיוב ומן הפטור כפי הפטור. וכן כתב **הרמב"ם** (פ"א מתרומות ה"כ), דטבל וחולין מעורבין בכל קלח וקלח. אמנם **התוס' בגיטין** (מז:): **בד"ה טבל וחולין** כתבו, דלמאן דאמר דאין ברירה, אין תקנה לטבל זה, דשמא הגיע לו כל חלקו של עובד כוכבים או חציו ולא ידעינן כמה, ואי מעשר מיניה וביה שמא מעשר מחלקו והשאר חלקו של עובד כוכבים. וביאר **הקהלות יעקב** (בגיטין סימן לד), דשורש מחלוקתם רש"י ותוס', הוי בעיקר השותפות קודם חלוקה, דלרש"י הוי שותפות בכל משהו שבו. ולתוס' אף קודם חלוקה הוה לכל אחד ואחד חלק של מחצה מסוים באותה שדה, אלא דלא ידעינן איזה חלק הוה. **יג) גמ', בקרך וצאנך למה לי למעוטי שותפות עובד כוכבים. התוס' בבכורות** (ב:). **בד"ה והמשתתף** כתבו, דהך מיעוטה הוי לשותפות באם, דשותפות בבכור גופיה, ממעטינן מ"כל בכור בישראל".

יד) גמ', ואלא ביתך למאי אתא לכדרבה וכו'. הקשה **התוס' הרא"ש,** דהא איצטריך למעוטי בית של אחרים, כמו שוכר או שואל בית, דפטורה מן המזוזה מהתורה, וכדאמרינן **במנחות** (מד:). וכתב, דאיכא למימר דתרי ביתך כתיב. או דנפקא לן מ"בשעריך".

טו) גמ', שם. התוס' (קלו:) **בד"ה ביתך** הקשו, אמאי לא אמר שותפות דעובד כוכבים כדאמר בכל הני דלעיל. ותירץ **התוס' הרא"ש,** דהני דלעיל הוו מצות התלויות בקרקע, וכיון שיש לגוי חלק בקרקע מסתבר לפטור אף חלק הישראל, אבל מזוזה לא מסתבר לפטור חלק הישראל בשביל חלק הגוי.

העמדה והערכה, או כדאמר חוץ מגיזתה, בענין שיועיל, ולא חש לאתויי אוקימתא דרבא, דכיון דאייתי תרי גוני דאיצטריך קרא, סגי.

ה) גמ', קדשי מזבח נמי וכו' אפילו הכי פשטה קדושה בכולה. כתב **המצפה איתן,** דמשמע דבקדשי בדק הבית לא אמרינן דפשטה קדושה בכולה. וכתב, דהא דאיבעיא לן **בתמורה** (יא:), גבי הקדיש חד אבר לדמיו אי פשטה קדושה בכולה, היינו בקדושת דמים למזבח, כגון לדמי עולה, דנחתה ליה קדושת הגוף, ומה שאין כן בקדושת דמים לבדק הבית, דלא נחתה ליה קדושת הגוף כלל.

ו) רש"י ד"ה אפילו הכי, דאמר חוץ מגיזתה קדושה נמי גיזתה. כתב **התוס' הרא"ש,** דלא הוה ליה לדחוק ולפרש הכי, דהא הגיזה לא שייכא לגוף הבהמה, כיון דדרך לגוזה תמיד, ולא צריך לן למימר דקדושה הגיזה, אלא כיון דפשטה קדושה אף בכחש, אם כן, לא יוכל לשייר בכחש, ומעתה לא יוכל לגוזה כיון דמכחיש.

ז) תוס' ד"ה והא בעי, ויש לומר דבשעת פדייה בעינן העמדה והערכה. הקשו **המהרש"א והמהר"ם,** דאכתי איכא לאוקמי כגון שהעמיד והעריך ופדה ואחר כך גזו, ואף על פי כן פטור, כיון דגוף הצאן לא פדה, ונשארה קדושה. ותירצו, דכיון שהגיזה מחוברת עדיין בבהמה, לא מהני בה פדייה לבדה, משום דהוה כאילו פדה אבר מבהמה שכולה קדושה, דלא מהני. וכתב, דליכא למימר נמי, דאיירי כשפדה כולה, דאם כן, הויה כחולין לכל דבריה.

ח) גמ', יצא זה שמחוסר גזיזה פדייה ונתינה. כתב **החזון איש** (יורה דעה סימן ריד), דנראה דאפילו אם שייר מקצת ולא הקדיש נמי פטור, ואף על גב דאינו מחוסר פדייה, דמכל מקום, הגו שהוקדש דאינו ראוי למצות נתינה אינו בחיוב, ואינו מצטרף להשלים השיעור.

ט) גמ', אלא צאנך למאי אתא. הקשה **המהר"ם,** דמאי פריך, הא איצטריך למילף צאנך ולא של עובד כוכבים, כגון הלוקח גז צאנו של עובד כוכבים, דאצאן דידיה קפיד רחמנא, ולא אגו דידיה.

דף קלה ע"ב

י) רש"י ד"ה ואיבעית אימא, בתוה"ד, וחלקו של עובד כוכבים פטור שאם חזר ומכרו לישראל אינו חייב לעשר וכו' וכמאן דפליג דמי וכו'. כתב **המהרש"א,** דהניחא לר' שמעון בן גמליאל דסבירא ליה דיש ברירה, אבל לרבי צריך עיון, אמאי חלקו של עובד כוכבים פטור לגמרי, אם חזר ומכרו לישראל, דהא חלקו של ישראל מעורב בו, וצריך לעשר לפי חציו, ומהאי

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרק היוזמי" בעיון!!!

זמני השיעור בדרק היוזמי בעיון ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 10:30 – 9:30 בבית הכנסת שע"י 'קהילת אשכנז' רחוב חתם סופר 2 קרית ספר מודיעין עילית ת"ו

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...
יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת חסד ה"ב פט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©